

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Karolína Svobodová

Zvláštnosti výslechu dětí

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Krupička, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26.03.2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 130 538 znaků včetně mezer.

Karolína Svobodová

V Praze, dne 26.03.2019

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Jiřímu Krupičkovi, Ph.D. za cenné rady, pomoc, trpělivost a za jeho čas, který mi věnoval.

Obsah

ÚVOD	5
1 POJEM DÍTĚ	7
1.1 CHARAKTERISTIKA PRÁVNÍ	7
1.1.1 Stručná historie výslechu na území Čech	8
1.2 CHARAKTERISTIKA PSYCHOLOGICKÁ	10
1.2.1 Psychika dítěte a její zvláštnosti	10
1.2.2 Vývojová periodizace	14
1.2.3 Další faktory ovlivňující vývoj dítěte	17
2 VÝSLECH	20
2.1 VÝSLECH JAKOŽTO KRIMINALISTICKÁ METODA	20
2.1.1 Druhy výslechu	20
2.2 PŘÍPRAVA VÝSLECHU	20
2.2.1 Analytická fáze přípravy výslechu	21
2.2.2 Syntetická fáze přípravy výslechu	21
2.3 STÁDIA VÝSLECHU	22
2.3.1 Úvodní stádium	22
2.3.2 Monolog	22
2.3.3 Dialog	23
2.3.4 Dokumentace a závěr výslechu	23
2.4 PSYCHOLOGIE VÝSLECHU	23
2.4.1 Psychologické metody využívané při výslechu	24
3 VÝSLECH DÍTĚTE	26
3.1 VÝSLECH DÍTĚTE – OBECNÁ VÝCHODISKA	26
3.1.1 Výslechová sugestibilita	26
3.1.2 Povaha kladených otázek	27
3.1.3 Zásady výslechu nezletilých	29
3.1.4 Poučení o právech a povinnostech	30
3.1.5 Osoba vyslychajícího	33
3.2 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝSLECHU DÍTĚTE	35
3.2.1 Vhodné prostředí	36
3.2.2 Přístup vyslychajícího	36

3.2.3	Taktika výslechu	37
3.3	ZVLÁŠTNÍ METODY A POMŮCKY POUŽÍVANÉ PŘI VÝSLECHU DÍTĚTE.....	38
3.3.1	Speciální výslechové místnosti	38
3.3.2	Výslechové pomůcky	39
3.4	VÝSLECH DÍTĚTE A POSTAVENÍ DÍTĚTE V TRESTNÍM ŘÍZENÍ NĚKTERÝCH EVROPSKÝCH STÁTU A DLE UNIJNÍHO PRÁVA.....	41
3.4.1	Výslech dítěte z hlediska evropského práva – Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016	42
3.4.2	Výslech dítěte v právních rádech vybraných evropských států – Francie, Německo	43
4	VÝSLECH DÍTĚTE DLE JEHO POSTAVENÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	46
4.1	VÝSLECH NEZLETILÉHO V POSTAVENÍ OBĚTI (POŠKOZENÉHO)	46
4.1.1	Oběť pojem.....	46
4.1.2	Dítě jako oběť trestného činu	47
4.2	VÝSLECH NEZLETILÉHO OBVINĚNÉHO	49
4.2.1	Kriminalita mládeže	49
4.2.2	Výslech nezletilého pachatele	50
4.3	VÝSLECH NEZLETILÉHO SVĚDKA.....	52
	ZÁVĚR.....	57
	I. SEZNAM ZKRATEK	59
	II. SEZNAM POUŽITÝCH ZROJŮ	60
	III. ABSTRAKT.....	65
	IV. SUMMARY.....	66

Úvod

Děti chráníme odjakživa. Již v pravěkých kmenech a starověkých společnostech byly děti nejen rodinou, ale i společenstvím chráněny. Důvody jsou zřejmé. Když od potomků odhlédneme jako od výsledku reprodukce, děti vždy byly odrazem svých rodičů, ideálně nositeli a pokračovateli jejich životních postojů, názorů a idejí, kteří se později stanou samostatnými členy lidské společnosti. S liberalizací společnosti dochází i k jinému nahlížení na obecné postavení dítěte jak z hlediska sociálního, tak z hlediska právního. Dávno už neplatí, že dítě musí být bezvýhradně poslušné, striktně se řídící pokyny dospělých, které platí bez dalšího. Zároveň se nesetkáváme s chápajícím přijetím fyzických trestů, v minulosti tolik běžných a ve starších filmech často viděných.¹ Není to tak dávno, kdy se objevil pokus toto jednání kriminalizovat, který vedl ke vzrušené celospolečenské debatě.

V první kapitole se zabývám základní právní a psychologickou charakteristikou dítěte a současně faktory, které vývoj dítěte ovlivňují. Jakožto dlouholetý oddílový vedoucí na dětských táborech si často všímám rozdílů v chování stejně starých dětí, a to především z hlediska spontánnosti a prožívání konkrétních okamžiků. Jak uvádím v práci níže v rámci tématu vývojové periodizace, rozdíly v psychickém a mentálním vývoji víceméně srovnatelných dětí jsou v některých případech značné. Proto je v rámci práce s dětmi potřeba dbát individuality dítěte. Tato potřeba je o to důraznější, pracují-li s dětmi osoby v rámci trestního řízení ať už jako členové policejního sboru, nebo soudci.

Druhá kapitola je věnována obecnému shrnutí problematiky výslechu, jeho přípravě a stádiím dle kriminalistické teorie. Výslech je jedním z nejčastějších, ne-li nejčastějším důkazním prostředkem. Výslech, ostatně jako většina kriminalistických institutů, má jasně daná pravidla a zásady, které je nutné při tomto úkonu dodržovat. Jejich nedodržení může vést nejen k pochybnostem o věrohodnosti výpovědi, ale i k odmítnutí tohoto důkazního prostředku v dalším řízení.

Stěžejní částí práce je kapitola třetí a čtvrtá, ve kterých se podrobněji zabývám specifičností výslechu dětí a rozděluji specifika výslechu dětí dle postavení dítěte v rámci trestního řízení. Výslech dítěte je ovládán konkrétními kriminalistickými a právními zásadami, které doplňují obecné zásady trestního práva. Mezi nejdůležitější zásady můžeme zařadit princip ochrany

¹ Například scéna pod Dračím zubem ve filmu Jak dostat tatínka do polepšovny, výchovné metody Igora Hnízda v Obecné škole nebo tatínek Patra Bajzy v seriálu (knize) Bylo nás pět

soukromí, eliminaci škodlivých a necitlivých zásahů do integrity dítěte nebo používání slov a výrazů adekvátně k věku a mentální úrovni dítěte. Samozřejmě se metody a postupy užívané při výslechu mění v závislosti na tom, zda je dítě v postavení oběti, svědka nebo přímo pachatele trestného činu.

Výslech dítěte patří mezi nejtěžší kriminalistické metody, kdy jsou kladeny zvýšené požadavky jak na přípravu a vedení výslechu, tak na osobu vyslýchající. Diplomovou práci jsem koncipovala v co možná nejširším kontextu k pochopení osobnosti dítěte v co nejširších souvislostech. Jsem toho názoru, že kvalitní výslech dítěte je možno provést pouze za předpokladu, že vyslýchající zohlední a vyhodnotí nejen individualitu osoby, která je podrobována výslechu, ale zároveň pochopí obecné zákonitosti osobnosti dítěte a tyto při individuálním výslechu uplatní.

1 Pojem dítě

1.1 Charakteristika právní

Právní charakteristiku či definici pojmu dítě můžeme nalézt v několika právních předpisech z různých právních odvětví. Na druhou stranu nemálo předpisů pracuje s pojmem dítě jako pojmem hotovým a jeho definici v normě samotné nedefinuje.

Trestní zákoník pojem definuje v § 126 tak, že „*Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.*“ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže ve svém § 2 stanoví, že *dítětem mladším 15 let* se rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku a *mladistvým* ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Zároveň stanoví, že mládeží se rozumí děti a mladiství. Oba zmíněné právní předpisy shodně považují za dítě osobu mladší 18 let. Úmluva o právech dítěte v článku 1 stanoví, že dítětem je každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, který se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.

Dle právního řádu České republiky se za dítě považuje osoba mladší 18 let, trestně odpovědnou se stane osoba dovršením 15 let věku. O snížení hranice trestní odpovědnosti na 14 let (ne-li níže) se v různých vlnách velmi živě diskutuje mezi laickou i odbornou veřejností. Nejčastěji v důsledku reakce na spáchání násilného trestné činu právě dítětem mladším 15 let, a tedy trestně neodpovědným. V posledních letech to byla především vražda 13 leté dívky v Teplicích, kterou zavraždil její o rok starší spolužák.² Naposledy byla snaha o snížení trestní odpovědnosti na 14 let vyjádřena v Trestním zákoníku z roku 2010, ale ještě před účinností zákona byla příslušná ustanovení novelou zrušena.

Z historického hlediska není volání po snížení věkové hranice úplně liché. Do roku 1950 byla hranice trestní odpovědnosti 14 let stanovena zákonem č. 48/1931 Sb. o trestním soudnictví nad mládeží, kdy tato hranice byla stanovena nikoliv absolutně ale podmíněně, obdobně jak to známe z dnešní právní úpravy. Podmínkou byla především schopnost rozpoznat protiprávnost činu, trestní odpovědnost také vylučovala zaostalost jedince. Naproti tomu v rakouské trestněprávní úpravě byla hranice 14 let uplatňována bez dalšího. Zákonem č. 86/1950 Sb. - Trestní zákon byla hranice trestní odpovědnosti zvýšena na 15 let a byla dána absolutně. Trestně

² Soud rozhodl o nezletilém vrahovi dívky z Teplic, verdikt je zatím tajný [online]. [cit. 17.07.2018]. Dostupné z: https://www.usti.idnes.cz/soud-nezletily-d-vrazda-trinactilete-divky-v-teplicich-rozsudek-ph2-/usti-zpravy.aspx?c=A170411_115631_usti-zpravy_vac2

odpovědným se dle tohoto zákona stal jedinec následující den po dni 15. narozenin.³ Trestní odpovědnost od 14 let platila tedy na našem území od dob Rakousko - Uherska až do roku 1950.

1.1.1 Stručná historie výslechu na území Čech

Počátky historie výslechu můžeme zařadit do období vzniku prvních lidských společenství. Od dob, kdy lidé žili pospolu v určitých společenských uskupeních s velkou pravděpodobností mezi nimi dříve či později začaly vznikat spory větší či menší intenzity. Například v nejstarším staroslověnsky psaném právním spisu, tedy v Zákoně sudnyj ljudem se uvádí, že povinností knížete nebo soudce je nepřijímat udání bez mnohých svědků. V době před husitstvím platil za hlavní důkazní prostředek ordál, tedy boží soud, o kterém mluví řada tehdejších právních památek. V pozdějších dobách se rozvinula tortura, která byla přípustná už dle Koldínova městského zákoníku z roku 1579, dále byla upravená v Josephině (trestní zákoník Josefa I.) a podrobně i v Theresianě (trestní zákoník Marie Terezie). Panovnice Marie Terezie byla ale k používání velice skeptická a v roce 1776 torturu definitivně zrušila.⁴

V době předhusitské bylo v soudním řízení aplikováno ordálové důkazní řízení. Ordál chápeme jako „*iracionální důkaz, kterým strany za využití přírodních sil či s odvoláním na nadpřirozené mocnosti (...) dokazovaly pravdivost svých tvrzení.*“ Nejčastěji byl v našich zemích používán ordál vodou⁵ a ordál železem. Ordál železem se objevuje jak v Kosmově kronice, tak ve Statutech Konráda Oty a spočíval v chůzi přes dvanáct rozpálených radlic. Mezi další ordálové důkazní prostředky patřila přísaha na rozpálený kov, zkouška vařící vodou, ordál broděním, ordál soubojem a mnohé jiné, neboť ve středověku se v tomto směru lidské fantazii meze nekladly. K zákazu nebo omezení používání ordálů došlo ve 14. století po sílící intervenci katolické církve, byť bylo toto použití částečně obnoveno v rámci čarodějnických procesů v 16. až 18. století.⁶

Přestože ve 14. století došlo k omezení ordálů, nastupuje další neutěšená kapitola dějin výslechů, a to právo útrpné neboli tortura. Na našem území se tortura užívala již od raného středověku, nicméně větší rozmach a pravidelnost užívání nastal právě ve 14. století. O iracionalitě používání tohoto prostředku k dosažení výpovědi nebo přiznání svědčí i text Pavla Kristiána z Koldína, který ve svém zákoníku o právu útrpném hovoří jako o věci „*nejisté, nebezpečné,*

³ VÁLKOVÁ, Helena. Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti. Právní rozhledy. 1997, č. 6, s. 289 - 294

⁴ ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2017, s. 97, s. 165, ISBN 978-80-7432-749-0

⁵ Člověk byl spuštěn do ledové vody a pokud se vynořil za krátkou dobu, byl označen jako vinný, neboť ho voda jako čistý živel nepřijala. Časem se toto obrátilo a za vinného byl považován ten člověk, který se nevynořil a utopil.

⁶ FRANCEK, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Praha: Paseka, 2011, s. 40 – 41, ISBN 978-80-7432-115-3

kterážto pravdu častokrát zklamává. “ Někteří lidé jsou dle něj při výsleších „netrpěliví, takže všecko raději i na sebe i na jiné lháti budou, nežli by nejmenší trápení vytrpěti mohli. “ Bylo ovšem podle tehdejšího práva vůbec přípustné používat torturu na dětech? Dle Koldína nesměl být útrpný trest uložen muži mladšímu 18 let a ženě mladší 15 let. Není bez zajímavosti, že v se tomto případě Koldín odchytil od staršího významného právního díla, a to díla Brikcího z Licka *Práva Městská* z roku 1534, kde věkové omezení použití mučidel při výslechu bylo stanoveno na 14 let pro dívky i chlapce.⁷

Do doby vydání Hrdelního řádu Josefa I. nebylo vykonávání tortury jednotné. Až tento Řád definoval a seřadil jednotlivé stupně mučení celkem do pěti kategorií. Do prvního stupně patřila vazba čili šněrování rukou, druhý stupeň představoval přiložení palečnic, třetím stupněm bylo použití španělské boty, za čtvrtý stupeň bylo stanoveno tzv. suché trápení na žebříku a posledním, tedy nejtěžším stupněm bylo tzv. světlé trápení, což byl žebřík spojený s pálením těla v podpaží nebo na bocích.⁸ Hrdelní řád dále v čl. XVI. *O právu útrpném* stanoví, jaké osoby nesmějí *býti trápením tázány*, konkrétně se jedná o ženy těhotné, šestinedělky, dále *„pošetilí neb od přirození na rozumu nedostateční, hluchý, němí, ztřeštění, nebezpečně nemocní“*, důstojníci, radové, doktoři a vladkové. V §2 je uvedeno, že mdlí lidé a nezletilí mohou být torturou pouze postrašeni, nesmí být na nich ale skutečně provedena.⁹ Jak již bylo řečeno výše, tortura byla zrušena Marií Terezií v roce 1776.

Co se týče dob nedávných, prvním právním předpisem, který jakýmsi způsobem upravoval postavení mladistvých osob před soudem a způsob jejich vyslýchání odlišně od dospělých, byl zákon č. 48/1931 Sb. z. a n. o trestním soudnictví nad mládeží. Z hlediska postavení právní normy se jednalo o *lex specialis*, pokud tedy nebyly tímto zákonem některé skutečnosti upravené, použily se obecné trestní zákony. Výslech osob nedospělých a mladistvých upravoval § 57 zakotvující možnost přibrání rodičů nebo jiné způsobilé osoby *„dá-li se očekávat, že se tím výslech usnadní, nebo jde-li o výslech svědecký, že to přispěje ke zjištění pravdy. “*

V rámci soudnictví nad mládeží došlo v 50. letech ke zrušení zákona č. 48/1931 Sb. z. a n. bez náhrady. Toto zrušení zapříčinilo, že se soudnictví nad mládeží opět přesunulo pouze do roviny obecných trestních zákonů a nelze tak mluvit o samostatném justičním systému ve věcech mládeže, a to ani po novelizaci trestního práva procesního a hmotného na počátku 60. let.

⁷ MALÝ, Karel. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. V Praze: Karolinum, 2013, s. 681 ISBN 978-80-246-2117-3.

⁸ FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české, c. d. (pozn. 11) s. 76 - 78*

⁹ ADAMOVIČ, Karolína a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 187, ISBN 978-80-7380-271-4.*

Až po roce 1989 došlo řadou novel trestního řádu k dílčím úpravám vybraných ustanoveních TR včetně ustanovení týkajících se výslechů, například došlo k zakotvení práva obviněného nevypovídat,¹⁰ dále ukotvení zásady zákazu donucování k výpovědi nebo doznání a nutnost šetření osobnosti člověka při provádění výslechu.¹¹ V daném období zároveň sílily hlasy volající po speciální úpravě v trestních věcech mladistvých. Důvodů bylo hned několik, jednak docházelo k reformaci trestního práva jako takového (byť se novelizace příslušných zákonů mládeže týkala jen okrajově), zároveň vyvstala potřeba upravit trestněprávní normy jak v souladu se zvláštní ochranou dětí a mladistvých garantovanou v čl. 32 LZPS, tak s mezinárodními dokumenty.¹²

1.2 Charakteristika psychologická

1.2.1 Psychika dítěte a její zvláštnosti

Charakteristickým znakem osobnosti dítěte je soulad mezi prožíváním a chováním. Na rozdíl od dospělých tedy převažuje expresivní chování oproti adaptabilnímu. Dalším významným znakem je zvýšená sugestibilita - ovlivnitelnost, znak velmi důležitý z hlediska vyslýchání dítěte v rámci trestního řízení. Míra sugestibility, tedy schopnost nechat se ovlivnit druhým, je tím vyšší, čím nižší je věk dítěte. Dětská sugestibilita je dána především minimem životních zkušeností a málo rozvinuté kritičností. Z biologických a psychologických hledisek je u dětí sledována představivost, fantazie a především paměť, vždy s ohledem na věk, a tedy předpokládanou vývojovou úroveň dítěte.¹³

1.2.1.1 Představivost, fantazie a věrohodnost

Představovou nazýváme „*názorný obraz něčeho, co v daném okamžiku nepůsobí na naše receptory,*“ tedy schopnost vybavit si v nějaký čas skutečnost, kterou jsme dříve některým ze svých smyslů vnímali. Představy obecně dělíme na *reprodukční (vzpomínkové)* - více či méně

¹⁰ Novela č. 178/1990 Sb.

¹¹ Novela č. 292/1993 Sb., § 92 odst. 1 a § 164 odst. 3

¹² ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. § 109 [Mladiství]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠKVAIN, Petr. Trestní zákoník (EVK). 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1109, ISBN 978-80-7400-109-3

¹³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 77, ISBN 80-244-0629-2.

kvalitní obraz nějakého skutečného vjemu a představy *fantazijní* – obrazy, které jsou pro jedince nové, byť vystavěné na reálném základu.¹⁴

Fantazií oproti představivosti rozumíme „*děj, jehož výsledkem jsou fantazijní představy*“. Ty nejsou nikdy pouhou reprodukcí vjemů, naopak obsahují vždy něco nového či pozměněného.¹⁵ Fantazie je proces vytváření představ, které mají základ v nějakém reálném zážitku či zkušenosti.

S fantazií dítěte při kriminalistických úkonech souvisí především pojem *věrohodnost*. Věrohodnost výpovědi dětí a mladistvých se detailněji posuzuje zejména v případech, kdy jde o týrání či sexuální zneužívání dětí. Vzhledem k charakteru těchto trestných činů je toto nasnadě. V současné době jsou tato obvinění smutným trendem v rozvodových řízeních.¹⁶ Ve výše uvedených případech je navíc přítomna skutečnost, že tyto delikty jsou často páčány ve stavu *bezbrannosti* dítěte.¹⁷ Dle usnesení Nejvyššího soudu¹⁸ je bezbrannost mimo jiné dána také u osoby, která je z důvodu nízkého věku tak nedostatečně vyspělá, že není schopna posoudit morální nesprávnost vynucovaného jednání (v posuzovaném případě pohlavního styku), a tedy vyslovit s tímto nesouhlas a chápat význam odporu proti takovému jednání. Takováto bezbrannost je obvykle dovozována u dětí předškolního nebo mladšího školního věku.

Jak ale bezbrannost ovlivňuje výslech takovéto oběti? Více než by se mohlo zdát, neboť s ohledem na nízký věk oběti a častou absenci přímých důkazů je v těchto případech velice obtížné získat z výslechu relevantní poznatky a přesto je nutné na jeho provedení trvat. V těchto případech zpravidla přizve OČTŘ znalce z oboru zdravotnictví se specializací psychiatrie a psychologie, který ve svém posudku hodnotí jak přítomnost bezbrannosti, tak prvně zmíněnou věrohodnost. Předkládané otázky OČTŘ a znalecký posudek bude vypadat například takto:

[Otázka OČTŘ] Jaká je celková osobnostní struktura svědka?

[Odpověď znalce] *Osobnostně dosud dětská (uvedeno, že je pokládána za pětiletou), lehce disharmonicky rozvinutá, se sklonem k úniku do světa fantazie před nepřízní osudu. Při vyšetření jevila známky deprivace.*

[Otázka OČTŘ] Jaká je schopnost svědka zapamatovat si a následně reprodukovat prožité události?

¹⁴ ČÁP, Jan. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: Karolinum, 1993, s. 43-45, ISBN 80-7066-534-3.

¹⁵ Představivost a fantazie. Studium psychologie [online]. Copyright © 2016 Všechna práva vyhrazena [cit. 02.11.2018]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/obecna-psychologie/10-predstavivost-a-fantazie.html>

¹⁶ např. Nová zbraň u rozvodů: křivé obvinění ze sexuálního zneužívání dětí - Echo24.cz. Echo24.cz - Názorový deník [online]. Copyright © Echo Media, a.s. [cit. 17.06.2018]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/iSkf/nova-zbran-u-rozvodu-krive-obvineni-ze-sexualniho-zneuzivani-deti>

¹⁷ Dle §§ 185 a 186 TZ se za bezbrannost považuje takový stav osoby, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit vlastní vůli nebo klást odpor jednání pachatele.

¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1020/2014-II.

[Odpověď znalce] *Schopnost svědka zapamatovat si a následně reprodukovat prožité události je v zásadě neporušená, pokud podvědomě nezkrslila reprodukování zážitky.*

[Otázka OČTŘ] **Jaká je obecná věrohodnost svědka?**

[Odpověď znalce] *Obecná věrohodnost svědka se jeví jako poněkud snížená přetrvávajícími dětskými způsoby reagování (záliba v úniku do světa fantazie).*

[Otázka OČTŘ] **Jaká je konkrétní věrohodnost svědka k vyšetřované události?**

[Odpověď znalce] *Z psychiatrického a psychologického hlediska je dobrá, korespondovala s jinými objektivními zjištěními z jiných zdrojů.*

[Otázka OČTŘ] **Jednalo se u svědka o osobu bezbrannou v době, kdy měly být spáchány útoky obviněného?**

[Odpověď znalce] *Nezletilá v době, kdy na ni měly být spáchány jednotlivé útoky obviněného, byla osobou bezbrannou. Nezletilá byla a je vzhledem ke svému nízkému věku nedostatečně vyspělá na to, aby mohla jednání obviněného pochopit, posoudit a domyslet, vyhodnotit a dostatečně projevit svou vůli či odpor. Nebyla a není schopna dát najevo svůj nesouhlas ani se účinně bránit. Obviněný – otčím je pro ni dospělou autoritou s psychickou i fyzickou převahou.¹⁹*

Zkoumání věrohodnosti u dětí a mladistvých není jednoduchou záležitostí. Málokdy stačí jedno vyšetření, přistupuje se ke komplexnímu posouzení dítěte, nezřídka je nutná několikadenní separace od rodičů a s tím související hospitalizace samozřejmě podmíněná souhlasem rodičů.²⁰

U mladších dětí se často ve zvýšené intenzitě vyskytuje jev zvaný *eidetismus* nebo také *eidetická vloha*, tedy schopnost člověka vybavit si přesný, jasný a plastický obraz předešlých vjemů či vzpomínek blížících se vjemu.²¹ V praxi to znamená, že dítě je samo schopno vystavět na základě jednoduchého vyprávění, obrazu či jiného reálného vjemu takovou kompozici, že po určitém čase není schopno danou představu označit za realitu či pouze fantazii a často je skálopevně přesvědčeno, že i naprosto nereálný a neskutečný příběh se opravdu stal a samo dané představě bezvýhradně věří. Daný jev se s přibývajícím věkem oslabuje, již v mladším školním věku je dítě schopno rozlišit fantazii od skutečně prožitého vjemu.²²

¹⁹ DĚČEK Milan, Bezbrannost a závislost u mravnostních deliktů, Kriminologický sborník, Praha: Kriminologický ústav Praha Policie ČR, 3/2017, s. 45 - 48

²⁰ PAVLOVSKÝ, Pavel. Soudní psychiatrie a psychologie. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada), s. 147 – 148, ISBN 978-80-247-4332-5.

²¹ eidetická vloha - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání [online]. Copyright © [cit. 02.11.2018]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/eideticka-vloha>

²² ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 69

1.2.1.2 Paměť

Paměť je definována jako „*schopnost centrální nervové soustavy ukládat informace o předchozích zkušenostech*“.²³ Dle Čápa je paměť člověka „*soubor psychických procesů a vlastností umožňující osvojení zkušeností, jejich zapamatování, uchování a vybavení.*“²⁴ Paměť samotná je samozřejmě diferencovaná dle věku člověka (k vývojové periodizaci viz níže) a zároveň dle psychologického vývoje konkrétního jedince.

V batolecím věku je paměť mimovolní, neúmyslná, dítě si uchovává především emočně nabyté události. V předškolním věku stále pozorujeme paměť mimovolní, ke konci tohoto období se však setkáváme i s prvními projevy paměti úmyslné. Věrohodně a v souvislostech dokáže dítě reprodukovat především známé a opakující se události. Zlom nastává krátce po zahájení školní docházky (6,7 let), kdy se paměť výrazně a průběžně zdokonaluje. Dítě si začíná uvědomovat výsledky záměrně využívaných paměťových strategií, dochází k záměrnému zapamatování vjemů a jejich racionálního a logického zdůvodnění. V období prepuberty a puberty (11-15 let) se rozvíjí logická paměť, kdy dítě již chápe zapamatovávané souvislosti, dochází k rozvoji abstraktního a především kritického myšlení (zvláště k jednání dospělých, kdy dospělý přestává být absolutní autoritou).²⁵

Z hlediska výslechové praxe je vybavování informací uložených v paměti dosahováno dvěma způsoby – reprodukce zapamatovaného a znovupoznání zapomenutého. V průběhu reprodukce je ze strany jedince vypovídáno o skutečnostech v takové rovině, v jaké si je jedinec zapamatoval, jak on konkrétní okolnosti v konkrétních případech vnímal. Naproti tomu v průběhu znovupoznání jsou jedinci předkládány vjemy, které po vyvolání asociativních spojů osvěžují takové informace, které v průběhu reprodukce zůstaly zapomenuty.²⁶ Jednou z typických výslechových situací je situace, kdy vyslýchaná osoba chce vypovídat pravdu, ale její výpověď je nepřesná, neúplná nebo v rozporu s dříve objektivně zjištěnými fakty. Mezi příčiny způsobující omyl vyslýchaného o reprodukováných skutečnostech patří především falešné vzpomínky, chybné vzpomínky a zdánlivě zapomenutá fakta. Pokud dojde k takovéto výslechové situaci, je zapotřebí využít zkušenosti vyslychajícího, kdy tento musí rozvinout a udržet psychologický kontakt s vyslychaným a k překonání překážek vedoucích k omylu použít vhodné taktické postupy. Tyto taktické postupy jsou řízeny určitými pravidly, které je třeba dodržovat. Například využívání

²³ KRÁLÍČEK, Petr. Úvod do speciální neurofyziologie. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Galén, c2011, s. 217, ISBN 978-80-7262-618-2.

²⁴ ČÁP, Jan. Psychologie výchovy a vyučování. Praha: Karolinum, 1993, s. 45 ISBN 80-7066-534-3.

²⁵ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13) s. 63 a násl.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, s. 99, SBN 80-7178-931-3.

těchto taktických postupů je vhodné až po monologické části výslechu, případně během monologu ale v jeho jasně ukončené části. Povaha předkládaných „berliček“ má být nenásilná, aby nedošlo k sugesci vyslychaného a aby si vyslychaný informaci vybavil sám. Dále je třeba požadovat, aby vyslychaný hovořil k věci chronologicky s uvedením maxima možných podrobností. Zároveň jsou vyslychajícím vyvolávány výše uvedené *asociační spoje*. K tomu jsou využívány pevně stanovené časové body (příchod ze školy, oběd) nebo situace vyvolávající ať už příjemné či nepříjemné emoce.²⁷

Během výslechu může dojít k vytvoření falešných nebo klamných vzpomínek. V případě falešných vzpomínek je osoba přesvědčena, že došlo k určitým skutečnostem, ke kterým ale reálně nedošlo, nebo je daná osoba objektivně nemohla prožít. Ke vzniku falešných vzpomínek může dojít v důsledku vlastních představ nebo úvah, kdy si osoba určitou skutečnost fantazíruje tak přesvědčivě, že se sama o pravdivosti přesvědčí a již nedokáže určit, zda se jedná o představu fantazijní či reálnou. Jak již bylo výše uvedeno, daný jev se nazývá eidetismus.

Je ale možné, aby vyslychající poznal, že se jedná o falešnou vzpomínku bez toho, aniž by měl poznatky z vyšetřování, které dané tvrzení vyslychaného prokazují nebo vyvracejí? Jistým vodítkem by mohla být skutečnost, že při reprodukci falešné vzpomínky lidé často používají méně slov a jejich vyprávění zahrnuje menší množství detailů, protože představy nejsou tak konkrétní, jak jsou u vzpomínek reálných.²⁸ Případně je líčení doprovázeno výroky „řekl bych...“, „myslím si...“, „mám pocit...“ atp.²⁹

1.2.2 Vývojová periodizace

Přestože na lidský život a jeho běh hledíme jako na souvislý, kontinuální proces fyziologického stárnutí a postupného nabývání životních zkušeností od narození až po smrt, mnoho vědních oborů si lidský život rozděluje do několika fází, stádií či vývojových etap, neboť zkoumání zvláštností lidského chování je nejvhodnější posuzovat v určitém ohraničeném časovém úseku. Toto rozdělování nazýváme vývojovou periodizací. Rozdělování životních cyklů je patrné již od dob Hippokrata, který členil život do sedmi období vždy po sedmi letech, dále známe dělení

²⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckovy mezioborové učebnice, s. 332 – 333, ISBN 80-7179-878-9.

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 111-112, ISBN 978-80-246-3268-1.

²⁹ PAMĚŤOVÉ STOPY V KRIMINALISTICKÉ TEORII A FORENZNĚ PSYCHOLOGICKÝCH APLIKACÍCH in: *Soudní inženýrství: časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech*, Brno: Cerm, s. 167 1990-. ISSN 1211-443X

Komenského v díle *Orbis pictus* (dítě, pachole, mládenec, jinoch, muž, starý muž, kmet), případně periodizaci pražského psychiatra 19. století Karla Slavomila Amerlinga.

Pro potřeby této práce se mi jeví nejvhodnější dělení Václava Příhody v rámci tzv. biopsychologické vývojové periodizace. Cílem této koncepce je zachycení psychologického, biologického i sociálního vývoje člověka. Václav Příhoda rozděluje vývoj člověka na následující období, kdy podrobněji je, vzhledem k zaměření práce, rozvedeno období prvního a druhého dětství, pubescence a období hebetické:

1. antenatální – nitroděložní vývoj: početí až porod.
2. první dětství: novorozenec 2 měsíce, kojeneček do 1 roku, batole, trvá 2 roky, končí třetím rokem.
3. druhé dětství – první tvarová přeměna postavy, vstup dítěte do školy
4. pubescence – pohlavní dozrávání, 11.–15. rok
5. období hebetické – období mládí a krásy. 1.etapa: 15.–20. rok, 2.etapa: 20.–30.rok – mladá dospělost.
6. ineterevium – 45.– 60. rok, úbytek energie, snižování výkonnostního tempa
7. senium – 60. – x let, důchod, dochází k pesimismu, nervozitě, společenské izolaci. 75.– 90.let – kmetství, stoupá počet chorob. Nad 90 let (patriarchium) se dožívá jen nepatrný zlomek populace.³⁰

Je potřeba brát na zřetel, že výše uvedené věkové hranice jsou pouze orientační a jsou pochopitelně závislé na individuálním vývoji člověka.

1.2.2.1 Období prvního dětství - stáří 2 měsíce až 3 roky

Z pohledu kriminalistiky a trestního práva je toto období relevantní především v oboru viktimologie. V první polovině tohoto období dochází k rozvoji motoriky, vnímání a končí rozvojem řeči. V druhé polovině dochází k modelaci mezilidských vztahů a končí uvědoměním si vlastního já.³¹ Vzhledem k uvedenému není možné provádět vyšetřovací úkony jako je výslech, rekognice atp., nicméně v tomto věku se může dítě stát obětí trestného činu, a to bohužel i

³⁰ HELLER, Daniel. Sociální a pedagogická psychologie. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 16 – 17, ISBN 978-80-7290-680-2.

³¹ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 21

některých trestných činů uvedených v hlavě III. TZ - trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.³²

1.2.2.2 Období druhého dětství – stáří 3 roky až nástup do školy (6 – 7 let)

Toto období je často rozdělováno na *období předškoláka* a na *období prepubescenta*. Pro člověka samotného je toto období velmi důležité. V předškolním období dochází k formování dětské osobnosti, motorika se zdokonaluje. Primárním motivem činností dítěte je *dětská hra*. Na důležitosti toto období nabývá v momentě vstupu dítěte do školy a s tím související adaptace na nové do té doby nepoznané prostředí.³³

Přechod do školy není vždy úplně snadný. Mnoho dětí, přestože před nástupem do školy navštěvovaly mateřskou školu, případně jiné zařízení, má v prvních měsících rozporuplné pocity. V současné době se opět, obzvláště na prvních stupních základních škol, dostává do popředí výuka metodou „škola hrou“. I přesto má větší počet dětí problém s náhle vyžadovanou disciplínou spočívající v sezení v lavicích, udržování pozornosti po celou vyučovací hodinu, mlčení při výkladu atp. Často je to poprvé, co je po nich něco podobného vyžadováno a není výjimkou, že se děti s podobnými požadavky nesetkaly v rodině ani v mateřské škole.

1.2.2.3 Období pubescence (11.-15. rok) a období hebetické (15.-20. rok)³⁴

Pro toto období jsou typické projevy vzdoru i ignorace, nadšení i pasivity. Zvláště v období adolescence dochází ke střetu mezi snahou se osamostatnit a fungovat jako samostatná jednotka bez zákazů a příkazů dospělých a stále objektivně trvající závislosti na rodičích. V tomto období se zřetelně projevuje značná nerovnováha mezi vývojem chlapců a vývojem dívek. Obecně platí, že fyziologické i psychické změny nastupují dříve u dívek. Zároveň je patrná nerovnováha vývoje mezi jedinci stejného pohlaví.

Vyjma typických fyziologických proměn, které v období prepuberty, puberty i adolescence probíhají, je pro toto období důležitá fantazie, kdy se jedinec i při běžných denních činnostech oddává snění, během nichž často vidí sebe i okolní svět v ideálním světle. Pokud se jedinec těmto

³² V červenci 2017 potvrdil Vrchní soud v Praze trest odnětí svobody devětatřicetiletému muži, za znásilnění desetiletého bratrance, dvou batolat a pokusu o vraždu. Znásilnil bratrance a dvě batolata, jedno nechal u silnice. Soud mu potvrdil 17 let, Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 10.07.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/443881-znasilnil-bratrance-a-dve-batolata-jedno-nechal-u-silnice-soud-mu-potvrdil-17-let.html>

³³ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 21

³⁴ Tato období jsou různými autory dále rozdělována rozličně. Nejběžnější podkategorie jsou prepuberta následovaná pubertou a konečná fáze nazývána adolescence.

fantaziím oddává v přemíře, může to vést k oslabení nebo ztrátě motivace v reálním životě. Dále dochází k rozvoji abstraktního myšlení (vývoj abstraktního myšlení je dokonán v pozdní pubertě případně až v adolescenci) a logickému myšlení.³⁵

S ohledem na citový vývoj je typická labilita, častá je přecitlivělost stejně jako necitelnost, a to i současně u jednoho jedince. Dochází k rozvazování úzkých vazeb s rodinou, naopak jsou posilovány vazby mezi vrstevníky s podobnými zájmy.

S ohledem na kognitivní vývoj je zde příznačný radikalismus a nekompromisnost. Adolescent často bezohledně prosazuje svůj názor bez zvažování jak objektivních, tak subjektivních okolností, a to především v interakci s dospělými autoritami. Tato impulzivita často vede k riskantním rozhodnutím, kdy jedinec nedokáže domyslet důsledky svého jednání.³⁶

1.2.3 Další faktory ovlivňující vývoj dítěte

Biologické hledisko není jediným faktorem ovlivňujícím vývoj dítěte. Osobnostní vývoj jedince probíhá v určitých sociálních souvislostech v tzv. „sociálním mnohvrstevnatém kontextu“. Neplatí, že stejné sociální prostředí působí na všechny jedince stejně, různí jedinci reagují v obdobných sociálních situacích různě, někteří jsou vůči konkrétním jevům imunní, na některé působí totožný vjem velice intenzivně.³⁷ Mezi základní faktory ovlivňující vývoj a následné chování dětí žádoucím i nežádoucím směrem můžeme zařadit *rodinu, školu a dětské sociální skupiny*.

1.2.3.1 Rodina

Pojem rodina můžeme definovat nespočetným množstvím způsobů s ohledem ke konkrétnímu oboru, který se o definici pokouší. V nejjednodušším smyslu slova můžeme rodinu definovat jako skupinu osob propojenou manželskými, příbuzenskými nebo jinými obdobnými vztahy vyznačující se společným způsobem života. Z právního hlediska požívá ochrany především rodina založená manželstvím.³⁸ Mezi hlavní funkce rodiny je řazena výchova a socializace potomků, tedy proces formování osobnosti člověka prostřednictvím členů užší i širší rodiny. Dle

³⁵ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 101 – 104

³⁶ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 109-114

³⁷ NOVOTNÝ, Oto. Kriminologie. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 391, ISBN 80-7357-026-2.

³⁸ LOVASOVÁ, Lenka. Rodinné vztahy. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 5, ISBN 80-86991-66-0.

sociologů rodina jako specifická sociální skupina stojí na plnění určitých rolí a zároveň vytváří prostředí, kde se jedinec jako člen rodiny životní role stále učí.³⁹

V procesu socializace působí na jedince jak přítomnost (eventuálně nepřítomnost) matky a otce, tak počet nebo nepřítomnost sourozenců a dalších členů rodiny, především prarodičů. Dítě se v rámci rodiny učí hodnoty, role muže a ženy, způsob řešení konfliktů, rodina je jeho první prostředí v rámci interpersonální interakce. Obecně platí, že jakási míra disfunkce rodiny, ať už v jakémkoliv směru, působí jako živná půda pro pozdější delikventní chování. Na druhou stranu se nezřídka stává, že pachatelem trestného činu, jehož obětí je dítě, je právě člen rodiny oběti nebo blízký rodinný přítel.

Dalším z typických znaků rodiny je ochrana a podpora jejích příslušníků. Podpora rodiny je důležitá i v momentech, kdy se jeden z jejích členů stane obětí nebo svědkem trestného činu, a to především je-li touto osobou dítě. Výklad o přítomnosti rodičů u výslechu je uveden v další části práce. Nelze ovšem říci, že jedinec vyrůstající v rodině, kterou by většinová společnost označila za harmonickou, se bude zákonitě vyvíjet standardně. Vývoj dítěte samozřejmě významně ovlivňují i další faktory a prostředí, ve kterých se pohybuje.

1.2.3.2 Školská zařízení

Dalším výrazným faktorem ovlivňujícím vývoj dítěte je škola. Nástup do školy je významným mezníkem lidského života a pro všechny děti je zlomový. Neplatí, že škola je pouze vzdělávací instituce, byť je to samozřejmě její primární funkce. Školská zařízení jsou místem, kde dochází k postupnému formování osobnosti člověka, jeho idejí a názorů. Je to místo, kde vznikají první přátelství a první výraznější konflikty. Během školní docházky se dítě setká jak s pozitivními zkušenostmi (pochvaly učitelů za dobré známky, kamarádství), tak se zkušenostmi negativními (pocit nespravedlnosti, křivdy, stigmatizace ze strany učitele). Je samozřejmě na dítěti samotném, jeho rodině i přístupu školy, jak ho tyto zkušenosti ovlivní do budoucna a určí tak jeho další životní směřování a postoje.

Důležitou osobou se pro dítě po vstupu do školy stává přirozeně učitel. Zpočátku je přítomný nekritický až obdivný vztah dítěte ke kantorovi, později po konkrétních zkušenostech dítěte s konkrétním učitelem je hodnocení kritičtější. Každý z nás jistě dodnes vzpomíná na oblíbené i neoblíbené učitele a způsob, jakým nás ovlivnili, co v nás zanechali a co nás naučili.

³⁹ Rodina – Sociologická encyklopedie. [online] cit. 25.02.2019]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

Na učitelé leží zodpovědnost ve smyslu zákazu stigmatizace a dělení žáků na hodné a zlobivé, chytré a hloupé, oblíbené nebo neoblíbené. Určité zařazení dítěte do jedné z těchto skupin může mít určující dopad na pozdější, nejen školní život žáka.⁴⁰ Z přidělené skupiny se dětem špatně vystupuje a často na pokus o změnu náhledu učitele rezignují a přistoupí na to, že nejsou dostatečně chytrí nebo hodní a dle tohoto se chovají. Jistým únikem může být přechod na vyšší stupeň vzdělávání, kdo byl na základní škole neoblíbeným otloukáčkem může být oblíbencem třídy na škole střední. Samozřejmě to funguje i naopak.

V rámci školského zařízení se často vymezuje určitý druh sociálních skupin dětí – dětské party.

1.2.3.3 Dětské skupiny

Čírtková označuje tyto dětské skupiny výrazem *party nedospělců*. Jedná se o malé neformální skupiny, jejíž členové se v rámci skupiny ztotožňují a promítají do této své postoje, ideály, potřeby a touhy. Potřeba socializace a souznění s podobně smýšlejícími jedinci je typická především pro mládež mezi 12 – 17 lety, kdy se oslabuje jejich vazba a závislost na rodině. V rámci sociální skupiny se jedinec cítí potřebný, respektovaný a nabývá sebevědomí. Jedná se o jakýsi unik ze světa dospělých, ke kterým v jistém ohledu cítí pohrdání a odpor. V rovině jedinců z disfunkčních rodin může tato skupina určité funkce rodiny nahrazovat – pocit bezpečí, pochopení a zábavy.

Současná kriminologie taktéž zdůrazňuje, že skoro vždy je kriminální chování mladistvých páchano v rámci neformálních vrstevnických skupin tedy tzv. partách. Tyto neformální skupiny vznikají v důsledku vyčlenění ze skupin formálních, tedy ze spolužáků, z návštěvníků různých kroužků, osob bydlících na stejném sídlišti atp. Delikty páchané v rámci těchto kriminálních skupin jsou většinou majetkového charakteru např. vandalismus nebo výtržnictví.⁴¹ Jeden z častých typů kriminálních part mladistvých jsou party, které trestnou činnost páchají v důsledku nudy.^{42 43}

⁴⁰ ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. Přehled vývojové psychologie, c.d. (pozn. 13), s. 97-99

⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie, c.d. (pozn. 26) s. 151-152.

⁴² MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, s. 83-84, ISBN 978-80-7367-825-8.

⁴³ Matoušek a Matoušková zde zmiňují případ z USA, kdy několik středoškoláků přepadlo v newyorském Central parku mladou ženu, kterou znásilnili a zbili tak, že ji málem zabili. Mladíci ženu neznali, vybrali si ji náhodně jen proto „že zrovna neměli nic lepšího na práci“. Američtí žurnalisté tento jev označují pojmem Wilding, tedy divočení. Více: A Journey Through the Tangled Case of the Central Park Jogger [online], [cit. 17.07.2018]. Dostupné z: <https://www.villagevoice.com/2002/11/19/a-journey-through-the-tangled-case-of-the-central-park-jogger/>

2 Výslech

2.1 Výslech jakožto kriminalistická metoda

„Výslechem v kriminalistice rozumíme kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky i právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslychaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslychaného i vyslychajícího.“⁴⁴ Pojem paměťová stopa chápeme jako odraz objektivní reality, která je v příčinné souvislosti s událostí významnou z hlediska kriminalistiky.⁴⁵

Výslech jakožto kriminalistická metoda je jedním z nejčastěji používaných prostředků k poznávání a objasňování činů relevantních z hlediska trestního práva – trestných činů resp. provinění. Výslech tedy chápeme jako „specifickou metodu kriminalistické praxe, kterou se získávají formou výpovědi za zákonem stanovených podmínek a z důvodů stanovených zákonem kriminalisticky a právně relevantní informace uložené ve vědomí člověka.“⁴⁶

2.1.1 Druhy výslechu

Druhy výslechu jsou rozdělovány podle různorodých kritérií, nejčastěji je výslech dělen dle procesního postavení vyslychaného – dle postavení osoby z hlediska trestního řádu, a to na výslech osoby vyzvané k podání vysvětlení, výslech **podezřelého** (obviněného), výslech **poškozeného**, výslech **svědka** a výslech znalce. Druhy výslechu můžeme rozdělit i dle vybraných kriminalisticko-taktických hledisek, a to výslech podle věku, podle mentální úrovně vyslychaného, podle fyzického (zdravotního) stavu a podle kriminální zkušenosti.^{47 48}

2.2 Příprava výslechu

K tomu, aby si vyslychající orgán udělal úplný a správný obrázek skutečnosti, která je předmětem výslechu, je příprava výslechu klíčovým úkonem často určujícím kvalitu zjištěných informací s důrazem na pravdivost a úplnost výpovědi. Příprava výslechu se obecně dělí na dvě části, a to na analytickou fázi a syntetickou fázi. Obě mají svá specifika a jsou na sobě relativně nezávislé.

⁴⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 327

⁴⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 97, ISBN 80-86898-40-7.

⁴⁶ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*, c.d. (pozn. 45), s. 98

⁴⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 327-328

⁴⁸ Zvýrazněné druhy výslechu jsou podrobněji rozebrány v dalších částech práce.

2.2.1 Analytická fáze přípravy výslechu

Do této fáze spadá úkol vyslychajícího spočívající v prostudování již shromážděných materiálů. Nejčastěji se jedná o protokoly z již uskutečněných úkonů, zjištěné stopy, věcné a listinné důkazy, znalecké posudky, odborná vyjádření atp. Tyto materiály se v kriminalistice nazývají *důkazní materiály*. Dále vyslychající prostuduje tzv. *pomocné materiály*, mezi které patří zejména výsledky operativního pátrání po osobách a věcech, výsledky lustrací v různých policejních evidencích nebo informace zjištěné z jiných spisů, ve kterých osoba vyslychaná nějakým způsobem figuruje.

V této fázi také dochází ze strany vyslychajícího k ujasnění si již známých okolností, které jsou již úplně či částečně objasněné. Dále si vyslychající ujasňuje informace a okolnosti, které se mají objasnit právě výslechem. Do této fáze spadá i analýza osobnosti vyslychané osoby. Tento úkon je důležitý především z toho hlediska, že si vyslychající může na základě získaných poznatků udělat obrázek o předpokládaném chování vyslychaného během výslechu. Zároveň je možné na základě získaných poznatků připravit taktické postupy k pozitivnímu ovlivnění vyslychaného v zájmu získání komplexní a pravdivé výpovědi. Zvláště v případě výslechu dítěte je nutné věnovat studiu spisu a důkazních materiálů zvláštní pozornost, a to přinejmenším z toho důvodu, že výslech má být veden tak, aby se předešlo nutnosti jeho opakování.

2.2.2 Syntetická fáze přípravy výslechu

Výše zmíněnými taktickými záměry je tvořena další fáze výslechu, a to fáze syntetická. Obsahem taktických záměrů je především stanovení cíle výslechu, určení vhodného místa a času výslechu, pořadí otázek, příprava materiálů, které by bylo vhodné vyslychanému v průběhu výslechu předložit a v neposlední řadě také zvolení postoje vyslychajícího vůči vyslychanému po dobu celého výslechu. Určení vhodného místa výslechu dítěte spočívá především v určení, zda bude výslech probíhat v běžné výslechové místnosti nebo ve speciální výslechové místnosti k tomu určené. V současné době využívání speciálních výslechových místností pro výslech dítěte OČTŘ vzrůstá. Je běžnou praxí, že ještě před samotným výslechem OČTR s vyslychaným dítětem několikrát speciální výslechovou místnost navštíví. Důvody jsou v zásadě dva, v první řadě má dítě možnost si přivyknout na nové prostředí a zároveň při pozorování dítěte vyslychající určí, ve které části místnosti se dítě cítí nejbezpečněji a může tak určit přesné umístění následné výslechové interakce.

Syntetická fáze obsahuje i zvláštní část - přípravu plánu výslechu. Plán výslechu může být jak psaný, tak nepsaný, vždy záleží na složitosti případu. Ve složitých strukturovaných případech

je vhodné ba nutné písemný plán vytvořit. Pak už je na zkušenostech vyslychajícího, zda zvolí strukturovaný detailní plán nebo pouze poznámky v bodech. Často plán výslechu obsahuje i seznam důkazů a určení konkrétních momentů, kdy je potřeba tyto vyslychanému předložit.⁴⁹ U určování pořadí otázek v rámci plánu výslechu je u dětských vyslychaných vhodné začít neformálními otázkami na zájmy dítěte, které vyslychající zjišťuje ještě před samotným výslechem v rámci analytické fáze. Tyto neformální otázky mají za cíl uvolnit atmosféru a umožnit dítěti zahájit povídání o věcech známých a příjemných. Osoba vyslychající se také nesmí nechat rozrušit situací, kdy se bude muset od předem připraveného plánu výslechu odchýlit z důvodu neočekávaného chování dítěte. Děti reagují spontánně, pro dospělého často překvapivě a může se stát, že i přes důkladnou přípravu plánu bude výslech probíhat naprosto odlišně, než si vyslychající v rámci výslechového plánu stanovil.

2.3 Stádia výslechu

Vedle přípravné fáze řadíme mezi další stádia výslechu úvodní stádium, monolog (stádium souvislého líčení, dialog (stadium otázek a odpovědí), dokumentaci a závěr.

2.3.1 Úvodní stádium

Úvodní stádium obsahuje především splnění zákonných povinností a formalit, tedy zjištění totožnosti vyslychaného tak, aby nebylo možné tohoto zaměnit s jinou osobou, dále seznámení s předmětem výslechu a v neposlední řadě též poučení o právech a povinnostech. Poslední zmíněné je s ohledem na specifika poučení dítěte rozebráno v další kapitole.

2.3.2 Monolog

Na začátku souvislého líčení je vyslychaný vyzván, aby ke sdělenému předmětu výslechu uvedl, co je mu o tomto známé. Klíčovým prvkem monologického stadia je skutečnost, že vyslychaný má možnost o věci spontánně vypovědět to, co sám považuje za důležité, co sám za sebe o tomto vnímal, případně co jemu bylo sděleno od jiných osob.

Na druhou stranu vyslychající při souvislém líčení vyslychaného zjišťuje subjektivní poměr k osobě a věci, která je předmětem výslechu z pohledu vyslychaného, zároveň může docházet k jeho nové interpretaci již zjištěných skutečností. Při analýze monologu vyslychající

⁴⁹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 328 - 330

současně podchycuje rozpory mezi výpovědí a již zjištěnými skutečnostmi, případně přímo rozpory ve výpovědi vyslychaného. Výsledkem této průběžné analýzy je zvolení taktického postupu a formy otázek při následujícím stádiu výpovědi – *dialogu*.

2.3.3 Dialog

Cílem této fáze je konkretizování, upřesňování a ověření skutečností vylíčených během monologu. Vyslychající za tímto účelem klade otázky, jedná se tedy o aktivní konání vyslychajícího. Zároveň je možné se detailněji zaměřit na skutečnosti, které vyslychající považuje za důležité a vyslychaný tyto zmínil pouze okrajově nebo nezmínil vůbec. V momentě, kdy je vyčerpán předmět výslechu, přistoupí vyslychající k jeho *závěru*.⁵⁰

2.3.4 Dokumentace a závěr výslechu

Dokumentace o průběhu a závěru výslechu musí obsahovat zejména označení vyslychajícího orgánu a osoby, číslo spisu, přesnou identifikaci vyslychaného, poučení a potvrzení porozumění poučení a předmětu výslechu, stručný obsah výpovědi vyslychaného v monologické části (zde je nutné používat výrazy a styl mluveného projevu vyslychaného, jakýkoliv stylistický nebo literární zásah vyslychajícího není přípustný), přesná formulace otázek a jejich odpovědí z části dialogické. Konečně je též potřebné prohlášení o seznámení se s obsahem záznamu, zda existují výhrady, návrhy či doplnění. Následně připojí vyslychaný i vyslychající své podpisy. Obligatorní formou záznamu výslechu je protokol, který je možno doplnit videovým nebo magnetofonovým záznamem.⁵¹

2.4 Psychologie výslechu

Problematikou psychologie výslechu se zabývá forenzní psychologie jakožto podpůrná vědní disciplína. Dle Čírtkové je forenzní psychologie „*aplikovanou psychologickou disciplínou, která se zabývá chováním a prožíváním lidí v situacích regulovaných právem*“. S ohledem na

⁵⁰ ŠIMOVIČEK, Ivan. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 252-255, ISBN 978-80-7380-343-8.

⁵¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 337

problematiku výsledku forenzní psychologie zkoumá a popisuje souvislosti mezi vnímáním a zapamatováním a přesností výpovědi vyslýchaného.⁵²

Hlavním účelem využívání poznatků forenzní psychologie při výsledku je porozumění psychickým jevům jedince, který je účastníkem výsledkové interakce a umožnit tak vyslychajícímu porozumět psychologickým aspektům prožívání a chování vyslychaného a využít tyto znalosti ke správnému a účelnému vedení výsledku.

2.4.1 Psychologické metody využívané při výsledku

Psychologické metody využívané při výsledku můžeme rozdělit na diagnostické a intervenční. Prvně jmenované slouží k poznání osobnosti vyslychané osoby a vyznačuje se především absencí jakýchkoli viditelných zásahů nebo činností ze strany vyslychajícího. Mezi diagnostické metody řadíme zejména pozorování a dotazování. Naproti tomu prostřednictvím intervenčních metod ovlivňuje vyslychající osoba chování, jednání či postoje vyslychaného aktivním způsobem. Mezi tyto metody patří ovlivňování a přesvědčování.⁵³

2.4.1.1 Pozorování

Pozorování jakožto diagnostická metoda je nejčastěji využívanou psychologickou metodou při vedení výsledku. Vyslychajícím jsou sledovány verbální i neverbální (tón hlasu, mimika obličeje, gestikulace atp.) reakce vyslychaného jak na kladené otázky, tak na výsledkovou situaci jako takovou. Při pozorování by měl vyslychající dodržovat určité zásady a postupy počínaje stanovením cíle pozorování, registrování méně znatelných verbálních nebo neverbálních signálů vysílaných vyslychaným a konče sebekontrolou ve smyslu vyvarování se okamžitého hodnocení projevů, které vyslychající u vyslychaného pozoruje. Vzhledem k tomu, že při výsledku dítěte je pořizován audiovizuální záznam, je možné výše uvedené signály důkladněji podrobit analýze i po provedení výsledku. To ale samozřejmě neznamená, že by měl vyslychající na poctivé pozorování rezignovat nebo ho brát na lehkou váhu.

⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk), s. 7 - 8, ISBN 80-86473-86-4.

⁵³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výsledku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 76, ISBN 978-80-7380-153-3.

2.4.1.2 Ovlivňování

Ovlivňováním, jakožto psychologické metody používané při výslechu, rozumíme „*proces záměrného působení vyslychajícího na osobnost vyslychaného, jehož cílem je vyvolat v prožívání a chování vyslychaného změny, které by usnadnily naplnění účelu výslechové interakce.*“

Vedle toho řadíme přesvědčování mezi metodu ovlivňování, při které se předpokládá účast vyslychaného, v tomto smyslu přesvědčovaného, kdy tato účast má být dobrovolná a zainteresovaná. Při přesvědčování působí vyslychající osoba (přesvědčující) verbálními i neverbálními prostředky na vyslychaného opět tak, aby byl naplněn cíl výslechu. Zde je vhodné zmínit obecnou zásadu, že při posuzování osobnosti vyslychaného je nutné zohlednit osobní persuabilitu, tedy ovlivnitelnost. Obdobně jako sugestibilita⁵⁴ i persuabilita je ovlivňována věkem, pohlavím, stupněm dosaženého vzdělání a v neposlední řadě také osobními rozumovými schopnostmi.⁵⁵

⁵⁴ Persuabilitou rozumíme ovlivnitelnost jakožto osobní dispozici, naproti tomu sugestibilita je schopnost podléhat sugesci.

⁵⁵ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu.*, c.d. (pozn. 53), s. 88 – 91

3 Výslech dítěte

3.1 Výslech dítěte – obecná východiska

Osobnost dítěte je vše jen ne jednoduchá. Každé dítě se vyvíjí individuálně, různě rychle, různě postřehnutelně a různě uchopitelně. Na druhou stranu existují pro analýzu osobnosti dítěte, potažmo pro správně vedení výslechu dítěte, určité typické okolnosti či situace, které je vždy potřeba mít na zřeteli.

U každého jednotlivého výslechu dítěte zkoumáme jeho rozumovou a mravní vyspělost, zároveň nesmí být opomíjena tzv. výslechová sugestibilita. Výslech dítěte je ovládán specifickými zásadami, především principem zvýšené ochrany soukromí, principem eliminace škodlivých a necitlivých zásahů do integrity nebo vedení výslechu pouze prostřednictvím orgánu činným v trestním řízení. S výslechem souvisí i pojem sekundární viktimizace,⁵⁶ kdy vyslýchající osoba musí zásadně postupovat tak, aby k této viktimizaci nedošlo. Nesmíme také zapomínat na specifické prvky osobnosti vyslýchaného a zvláštní předpoklady osoby vyslýchající.

Dále je potřeba rozlišovat druhy výslechu v závislosti na postavení vyslýchaného. Dítě může v řízení vystupovat jako oběť, svědek nebo obviněný. Všechny tři druhy mají svá specifika, která jsou uvedena dále. Níže uvádím stručný výčet obecných skutečností, které se při výslechu dítěte často opakují a jejich role je při výslechu významná.

3.1.1 Výslechová sugestibilita

Pojem *výslechová sugestibilita* označuje míru, do jaké vyslýchaná osoba v rámci konkrétní výslechové interakce přijímá sdělované informace vyslýchajícím a nechá se jimi ovlivňovat. Teorii je rozlišována sugestibilita *dispoziční*, tj. trvalá vlastnost osobnosti a sugestibilita *situční* vznikající jakožto reakce na určité probíhající dění.⁵⁷ Jak je uvedeno výše, zvýšenou sugestibilitou jsou ohroženy především děti. Množství provedených výzkumů prokazuje, že míra sugestibility klesá se vzrůstajícím věkem, a to v souvislosti s dozráváním frontálního mozkového laloku. Dané potvrzuje především to, že míra sugestibility u dětí ve věku šesti let je výrazně vyšší než u dětí desetiletých.

⁵⁶ Sekundární viktimizací rozumíme situaci, kdy v rámci postupu OČTŘ, médií a jiných osob dochází k druhotnému zraňování oběti. Čírtková, Vitoušová mluví o tzv. sekundárních ránách, které jsou výlučně psychologického rázu.

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forezní psychologie, c.d. (pozn. 52), s. 311

Sugestibilita je závažným jevem, který může mít na život jedince značné dopady. K potlačení vlivu sugestibility při výslechu dítěte je důležitým faktorem osoba a osobnost vyslychajícího. Vyslychající působí v dané interakci jako autorita jak z hlediska profesního postavení, tak z prostého důvodu, že se jedná o dospělého. Děti často vidí osobu dospělou jako podporu a pomoc, tento model většinou vidí jak v rodinném zázemí, tak ve školských zařízeních. Dalším z faktorů je emoční tón, kdy stejně sugestivní vliv může mít jak přátelské, tak přísné chování a vystupování vyslychajícího.⁵⁸

Současně se musí vyslychající přizpůsobit vyslychané osobě – jejímu věku, psychickému a fyzickému stavu. Zcela specifický je průběh výpovědi právě u dětí. Zde si vyslychající musí dávat pozor na více úskalí a musí být nanejvýš obezřetný v pokládání otázek a ve způsobu vystupování. Děti jsou totiž velice snadno ovlivnitelné, proto je opravdu důležité vyhnout se sugestivním otázkám, aby nepodlehly dojmu, že vyslychající chce určitou informaci slyšet a je třeba mu ji poskytnout. Sugestibilní nejsou ovšem pouze děti, mezi osoby se zvýšenou sugestibilitou patří také osoby s nižším IQ nebo osoby vyššího věku, přičemž míra sugestibility se u jednotlivých osob různí s ohledem na určitou situaci, ve které se daná osoba nachází. Je třeba se přesvědčit, že tato osoba pokládaným otázkám rozumí, nepoužívat uzavřené otázky, protože lidé obecně se snaží spíše vyvarovat odpovědi „ne“ a snaží se být ve své výpovědi kladní.⁵⁹

V případě výslechu osoby se zvýšenou sugestibilitou, u které není z dosavadního průběhu vyšetřování jisté, zda je nebo není vinna, jsou kladeny zvýšené nároky na psychologický postup vyslychajícího. Pokud vyslychající zvolí metodu nátlaku či přesvědčování a nezohlední individuální psychologické aspekty vyslychaného, může tento postup vést až k falešnému doznání, neboť hranice mezi přesvědčováním a sugescí je velmi tenká.⁶⁰

3.1.2 Povaha kladených otázek

Trestní řád uvádí určité zásady při kladení otázek a požadavky na kladené otázky v souvislosti s výslechem obviněného v § 92, ale pouze pro část dialogovou. Otázky v dialogové části by měly sloužit pouze k odstranění neúplnosti, nejasnosti, případně při rozporech ve výpovědi. Ve stádiu monologu není zpravidla možné klást vyslychanému otázky. K pokládání otázek může vyslychající přistoupit až ve chvíli, kdy byla vyslychanému poskytnuta možnost samostatně a

⁵⁸ MYNAŘÍKOVÁ, Lenka. *Psychologie lži*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada), s. 140 - 143, ISBN 978-80-247-5472-7.

⁵⁹ KONEČNÁ, Tereza. Role psychologa při výslechu svědka. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 3, s. 64-69

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie, c.d.* (pozn. 52), s. 310 - 311

souvisle vylíčit všechny skutečnosti. V důsledku vyhodnocení monologické části výslechu osobou vyslyšajícím je pro něj právě kladení otázek v dialogové části prostředkem k získání dalších relevantních skutečností, které vyslyšaný při výslechu neuvedl ať už v důsledku opomenutí, nebo záměrně.

Odstavec 3 zmíněného paragrafu dále určuje i způsob kladení otázek, a to pozitivním i negativním vymezením. Položené otázky musí být jasné a srozumitelné, vhodné vzhledem k psychické a duševní úrovni vyslyšaného a jeho vlastnostem.⁶¹

Nejsou dovoleny tzv. kápiciozní a sugestivní otázky.⁶² V případě sugestivních otázek jde o situaci, kdy vyslyšající předstírá vyslyšanému okolnosti, které mají být teprve zjištěny z výpovědi vyslyšaného a tím se mu naznačuje, jak má odpovědět. O kápiciozní otázku se jedná v momentě, kdy vyslyšající předstírá vyslyšanému skutečnost, která je nepravdivá, klamavá nebo která předpokládá skutečnost vyslyšaným dosud nepotvrzenou a tím vyslyšaného svádí k odpovědi, kterou si vyslyšající přeje (§ 92 odst. 3, § 101 odst. 3 TR).⁶³

Tzv. uzavřené otázky

Pojmem uzavřené otázky označujeme takové otázky, na které se často odpovídá pouze ano ne, případně je odpověď možná pouze jedním slovem. Používají se především v situacích, kdy vyslyšající požaduje jednoznačnou odpověď.⁶⁴

Z průzkumů je známo, že lidé mají tendenci odpovídat na otázky spíše kladně nežli zamítavě. U dětí je tato tendence ještě umocněna, nezřídka odpoví na otázku kladně, i když dotazu nerozumí nebo se jedná o otázku přímo nesmyslnou. Má se za to, že důvodem tohoto chování je pocit dítěte, že při záporné odpovědi vstupuje do pozice odporu či přímo neslušnosti vůči dotazujícímu dospělému. Východiskem pro vyslyšajícím může být předchozí upozornění vůči vyslyšanému v tom smyslu, že je v pořádku na položenou otázku odpovědět „já nevím“.⁶⁵

⁶¹ PÚRY, František. § 92 [Postup při výslechu]. In: ŠÁMAL, Pavel, BAXA, Josef, GRIVNA, Tomáš, KRÁL, Vladimír, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, s. 832. ISBN 978-80-7400-043-0.

⁶² V případě kápiciozních a sugestivních otázek jde o nepřipustné otázky při výslechu osob (svědků, obviněného, účastníků) v rámci dokazování v civilním, trestním a správním řízení. Ve formulaci K. (PÚRY, František. Kápiciozní otázky. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

⁶³ PÚRY, František. Sugestivní otázky. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

⁶⁴ KANITZ, Anja von. Umění úspěšné komunikace: jak uspět v každém rozhovoru. Praha: Grada, 2005. Poradce pro praxi, s. 44, ISBN 8024712229.

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie, c.d. (pozn. 52), s. 325-326

Tzv. Kontrární otázky

V průběhu výslechu dítěte se někdy používají tzv. kontrární otázky. Tyto otázky pokládá vyslýchající zcela záměrně za účelem podpory vybavování si určitých skutečností z paměti dítěte. Kontrární otázky jsou takové otázky, kdy se vyslýchající dotazuje na takovou skutečnost, která se objektivně nemohla přihodit. K těmto otázkám se vyslýchající uchyluje tehdy, když chce, aby si dítě při vyvracování této evidentní nepravdy spontánně vzpomnělo na okolnosti, které by se mu nemusely při konkrétně položené otázce vybavit, nebo by naopak mohla otázka působit sugestivně.⁶⁶

3.1.3 Zásady výslechu nezletilých

Obecné zásady v oblasti výslechu nezletilého nalezneme nejen v trestním řádu (§ 102). Například detailnější specifikace zásad týkajících se výslechů dětí mladších 10 let se nachází v čl. 7 a čl. 8 závazného pokynu policejního prezidenta č. 167/2010 o činnosti na úseku mládeže. Tento závazný pokyn upravuje zásady provádění výslechů a dalších úkonů trestního řízení s dětmi mladšími 15 let jak v procesním postavení poškozených a svědků, tak i těch, které jsou podezřelé, že se dopustily činu jinak trestného.⁶⁷

Mezi základní zásady typické pro výslech dítěte pro trestní řízení jsou řazeny zásady:

- zvýšená ochrana soukromí
- důsledné uplatnění presumpce nevin
- eliminace škodlivých a necitlivých zásahů do integrity dítěte
- vedení výslechu pouze prostřednictvím orgánu činným v trestním řízení

Tyto zásady se uplatní i v řízení o činech jinak trestných spáchaných osobou mladší 15 let nebo trestně neodpovědným mladistvým.⁶⁸

Co se týče vedení výslechu nezletilé osoby z kriminalistického hlediska, i zde je možné uvést několik zásad, které by měly být osobou vyslýchající bez dalšího dodržovány. Mezi tyto zásady je možné zařadit:

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie, c.d. (pozn. 52), s. 326

⁶⁷ Výslechy dětí v trestním řízení: ZVEŘEJNĚNÉ INFORMACE 2016 [online]. 11.11.2016 [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyslechy-deti-v-trestnim-rizeni.aspx>

⁶⁸ SOTOLÁŘ, Alexandr, Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže – 1. část, Právní rozhledy 2004 č. 7, s. 237

- vyslychajici o sobe vzdy mluvi v prvni osobě jednotného čísla (*Př. Chci, abys mi řekl..., co mi k tomu můžeš povědět?*)
- při představování se neuvádějí služební hodnosti nebo tituly
- u mladších dětí je nutno používat kratší a jednoduché věty
- pokud vyslychajici pokládá otázku, měla by končit pozitivně, dítě obvykle opakuje to, co slyšelo naposledy (*Př. Ted' si to tom budeme povídat, ano?*)
- kvalita výslechu a tedy kvalita zjištěných skutečností je přímo úměrná kvalitě navázání kontaktu s dítětem
- před započítím výslechu je nutné znát a vyhodnotit všechny dostupné informace, které vyslychajici k osobě dítěte má
- průběžně ověřovat, zda dítě předkládaným otázkám rozumí a jsou pokládány srozumitelně
- oslovovat dítě nezdobně, od 15 let dítěti vykáme, pokud samo neřekne jinak
- nevnučovat dítěti negativní hodnotící pocity (*Př. Stalo se ti něco hodně ošklivého.*), naopak dítě povzbuzovat (*Př. Budu se s kolegy snažit najít toho, kdo to udělal.*)
- používat jazyk a slova, kterým dítě rozumí a jsou přiměřená věku a mentální úrovni dítěte
- naopak nepoužívat policejní a právní výrazy, kterým dítě nemůže porozumět

3.1.4 Poučení o právech a povinnostech

Vyslychaná osoba, v tomto případě dítě, je poučována ve třech oblastech: o významu výpovědi, o pravdě a nepravdě a o možnosti odmítnutí výpovědi z důvodu existence blízkého vztahu mezi vyslychaným dítětem a osobou podezřelou nebo obviněnou.

Poučení o právech a povinnostech neprobíhá na samotném začátku výslechu. Před započítím samotného poučení je nejdříve zjištěna identita dítěte, následuje představení vyslychajícího, uvedení místa a času. Souhrnně se jedná o údaje, které jsou součástí úvodní části úředního záznamu o podaném vysvětlení nebo protokolu o výslechu osoby.

Poučení je třeba provést detailně, srozumitelně s ohledem na mentální a rozumovou úroveň vyslychaného a dbát při tom na procesní postavení vyslychaného. Samotný výslech je možno započít až v momentě, kdy vyslychaná osoba výslovně prohlásí, že svým právům a povinnostem porozuměla.

Jakou formu poučení vyslychající osoba zvolí je vždy závislé na věku dítěte. Z právního hlediska neexistuje věková hranice k podání vysvětlení, většina psychologů z oblasti vývojové psychologie se kloní k názoru, že dítě pod 5 let není možné vyslychat, zároveň ale existují názory, že výslechu lze podrobit i děti ve věku 2 až 3 let.⁶⁹ Samozřejmě zůstává otázkou, zda může takto malé dítě poskytnout vyšetřovatelům nějaké relevantní poznatky.

V předškolním věku (4 – 6 let) je dítě poučováno nejlépe kratšími, jednoduchými větami s pozitivním zakončením (*budeme si to tom povídat, ano?*). Poučení by mohlo vypadat asi takto:

Ted' jsme spolu ve výslechové místnosti, je pátek 1. února, 10 hodin, já se jmenuji Jana Nováková a budeme si spolu chvíli povídat. Víš proč jsi sem dnes s maminkou přišel? ... Myslím, že mi můžeš říct o tom, co se stalo, když jste byli doma s babičkou sami. Myslím si, že by se takové věci dělat neměly a ten, kdo to udělal, by za to měl být potrestán. Když něco nebudeš vědět nebo si to už nepamatuješ, klidně řekni nevím, nepamatuji se, já se nebudu zlobit.

Pro období druhého dětství, tedy mladší školní věk, je typický znatelný rozdíl mezi fyzickým a duševním vývojem, zvýšeným rozsahem pozornosti a co je pro provádění výslechu podstatné – dítě začíná samo rozlišovat mezi fantazií a skutečností a dokáže se orientovat v čase a prostoru. Poučení je obdobné i u dítěte staršího školního věku. Poučení u takto starých dětí by mělo vypadat asi takto:

Ted' jsme spolu ve výslechové místnosti, je pátek 1.2. 10 hodin, já se jmenuji Jana Nováková a budeme si spolu chvíli povídat. Víš proč jsi sem dnes s maminkou přišel? Zde by mělo dítě uvést, zda je s důvodem výslechu srozuměno. Až následně je policistou představen předmět výslechu, pokud dítě neví nebo si nevzpomíná. Myslím, že mi můžeš říct o tom, co se stalo, když jste byli doma s babičkou sami. Myslím si, že by se takové věci dělat neměly a ten, kdo to udělal, by za to měl být potrestán. Když něco nebudeš vědět nebo si to už nepamatuješ, klidně řekni nevím, nepamatuji se, já se nebudu zlobit.

Pubescent (15–18 let) má již stabilizovaný tělesný a duševní vývoj, zlepšuje se sebeovládání a pojetí zodpovědnosti, zároveň se projevuje vymezení proti dospělým autoritám. Od 15. roku dětem vyslychající osoba zásadně vyká, pokud dítě samo neřekne, že mu má vyslychající osoba tykat. U

⁶⁹ V tomto případě budeme mluvit o vytěžení, jehož výsledkem je sepsání úředního záznamu, jedná se o méně formální úkon policisty.

trestně odpovědných osob je součástí poučení i poučení o nebezpečí trestního stíhání a poučení o možných následcích vědomě nepravdivé nebo vědomě neúplné výpovědi:

Teď jsme spolu ve výslechové místnosti, je pátek 1.2., je 10 hodin, já se jmenuji Jana Nováková a budeme si spolu chvíli povídat. Ve vedlejší místnosti jsou přítomné přihlížející osoby. Víte, proč jsem za Vámi dnes přišel? Zde by mělo dítě uvést, zda je s důvodem výslechu srozuměno. Až následně je policistou představen předmět výslechu, pokud dítě neví nebo si nevzpomíná. Myslím, že mi můžete říct o tom, co se stalo, když jste byli doma s babičkou sami. Je důležité říct vše o tom, co se vám s babičkou doopravdy stalo a nic si nevymýšlet, tedy mluvit pravdu. Vám již bylo 15 let, jste už trestně odpovědný, a pokud byste mi tady vědomě lhal, nebo schválně mi něco důležitého zatajil, mohl byste být sám stíhán pro křivou svědeckou výpověď. Pokud byste někoho schválně nepravdivě označil za pachatele, hrozilo by vám trestní stíhání za křivé obvinění nebo pomluvu. Rozumíte mi? Zde musí dítě výslovně uvést, že poučení porozumělo. Pokud si myslíte, že byste se mohl vy sám tím, co mi tady řeknete, nějak ohrozit, tak mi řekněte, z jakého důvodu si to myslíte a co by vám mohlo podle vás hrozit.⁷⁰ Zde dítě na položenou otázku opět samo odpoví. Když něco nebudete vědět nebo si to už nepamatujete, klidně řekněte nevím, nepamatuji se.⁷¹

Na základě výše uvedeného lze shrnout několik důležitých bodů postupu poučení dítěte. Prvním bodem je identifikace dítěte a zjištění údajů spadajících do úvodní části protokolu z výslechu nebo záznamu o podaném vysvětlení. Zákonem není dána povinnost čtení údajů v úvodní části protokolu, proto se při výslechu dětí za jejich přítomnosti zpravidla nečtou. Pro dítě by jejich čtení mohlo způsobit znejistění, nudu nebo vyvolat nežádoucí stres. Druhým bodem je navázání kontaktu vyslychajícího s dítětem. Následují informace o šetřeném skutku, dále informace o osobách z důvodu výskytu osoby blízké, a tedy možnosti nevypovídat a jako poslední pátý bod je samotné poučení. Poučení se končí pozitivně ale nikoli návodně z důvodu zvýšené sugestibility dětí. Dále samozřejmě platí obecné zásady uvedené v podkapitole 3.1.3.⁷²

⁷⁰ Příkladem může být případ, kdy je dítě okradeno o věc, kterou před tím odcizilo jinému. V tomto případě bude dítě poučeno v tom smyslu, že o vlastním konání může nevypovídat, ale o ostatních okolnostech vypovědět musí.

⁷¹ POUČENÍ DÍTĚTE PŘED VÝSLECHEM VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR, r. 2017, s. 4 - 12

⁷² POUČENÍ DÍTĚTE PŘED VÝSLECHEM VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI, c.d. (pozn. 71)

3.1.5 Osoba vyslychajiciho

Jako vyslychajiciho označujeme osobu, jejímž cílem je v rámci jejího profesního zařazení (policejní orgán, státní zástupce, soudce), provést výslech osoby, tedy vyslychaného a získat právně relevantní informace o šetřeném skutku.⁷³

Osobnost vyslychajiciho je jedním z nejdůležitějších faktorů, které ovlivňují kvalitu výpovědi. Před samotným zahájením výslechu je ze strany vyslychajiciho nutná zevrubná analýza vyslychaného a zároveň volba vhodného přístupu. Obecně rozlišujeme dva přístupy, a to úřední a tzv. občanský. Občanský přístup je typický nižší formálností a vyslychajicí orgán k ní přistupuje zpravidla v případech, kdy předpokládá pravdivou a úplnou výpověď vyslychaného a také v případech, kdy je vyslychána osoba starší, osoba se sníženými mentálními schopnostmi, a právě při výslechu nezletilého.⁷⁴

Jak vypadá výslech, při kterém nejsou dodrženy výše uvedené zásady ilustruje následující úryvek. Tento úryvek se týká případu Brendana Dassyho (nyní 28), který byl ve svých 16 letech spolu se svým strýcem Stevanem Averym odsouzen za spoluúčast na vraždě Teresy Halbach.⁷⁵ Veřejnosti byly prostřednictvím televizního dokumentu představeny záznamy z výslechu tehdy nezletilého Dassyho, které již na první poslech i laické veřejnosti dávají tušit, že není vše v pořádku a že policisté nejednají v souladu s platnými regulemi. Prvním zarážejícím faktem je, že 16 letého Dassyho vyslychali čtyřikrát během 48 hodin bez přítomnosti zákonného či právního zástupce.

Během výslechu se vyslychajicí policisté dopustili několika závažných pochybení, která vedla k celospolečenské diskuzi. Jako příklad jsem vybrala následující část Dassyho výpovědi:

[POLICISTA]: Co dalšího jste jí udělali? Víme, že se jí stalo ještě něco jiného. Řekni, co jiného jsi udělal? No tak. Něco s její hlavou. Brendane? *What else did he do to her? We know something else was done. Tell us, and what else did you do? Come on. Something with the head.*

Brendan?

BRENDAN: Huh? ...

[POLICISTA]: Co dalšího jste chlapi udělali, no tak. *What else did you guys do, come on ...*

[POLICISTA]: Máme důkaz, Brendane, jen potřebujeme, abys k nám byl upřímný. *We have the evidence Brendan, we just need you to be honest with us.*

BRENDAN: Že jí ustříhl vlasy. *That he cut off her hair.*

⁷³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu.*, c.d. (pozn. 53), s. 69-70, 33-34

⁷⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*, c.d. (pozn. 45), s. 112 a 113

⁷⁵ INSIDER [online], [cit. 28.04.2018]. Dostupné z: <http://www.thisinsider.com/making-a-murderer-season-two-developments-2018-3>

[POLICISTA]: On jí ustříhl vlasy? V domě? *He cut off her hair? In the house?*

BRENDAN: mm huh

[POLICISTA]: OK, co dál? *OK, what else?*

[POLICISTA]: Co dalšího bylo uděláno s její hlavou? *What else was done to her head?*

BRENDAN: Že jí praštil. *That he punched her.*

[POLICISTA]: Co dalšího? Co dalšího? *What else? (pause) What else? ...*

[POLICISTA]: Co tě přinutil udělat, Brendane? Je to v pořádku, co tě přinutil udělat? *What did he make you do Brendan? It's OK, what did he make you do?*

BRENDAN: Podříznout ji. *Cut her.*

[POLICISTA]: Jak ji podříznout? *Cut her where?*

BRENDAN: Na jejím krku. *On her throat*

[POLICISTA]: ... Co dalšího se jí stalo s hlavou? ... *What else happens to her in her head? ...*

[POLICISTA]: No tak Brendane, co dalšího? *Come on Brendan, what else?*

(pause)

[POLICISTA]: My to víme, jen potřebujeme, abys nám to řekl. *We know, we just need you to tell us.*

BRENDAN: To je vše, co si pamatuju. *That's all I can remember.*

[POLICISTA]: Dobře, já s tím prostě vyjdu ven a zeptám se tě. Kdo jí střelil do hlavy? *All right, I'm just gonna come out and ask you. Who shot her in the head?*

BRENDAN: On ji střelil. *He did.*

[POLICISTA]: Tak proč jsi nám to neřekl? *Then why didn't you tell us that?*

BRENDAN: Protože jsem na to nemyslel. *Cuz I couldn't think of it.*

[POLICISTA]: Teď už si to vybavuješ? Tedy nám o tom pověz. *Now you remember it? Tell us about that then.*⁷⁶

Jak vyplývá z výše uvedeného textu, vyslychající policista od vyslychaného prvoplánově vyžaduje sdělení určité skutečnosti, která nebyla zveřejněna a která může být známa pouze pachateli tohoto zvlášť závažného zločinu (v tomto případě se jedná o fakt, že oběť byla střelena do hlavy). Policista na počátku uvede, že se ptá na konkrétní věc, která se stala s hlavou oběti. Jak je patrné, vyslychaný neví a zkouší, jaká je správná odpověď, kterou chce policista slyšet. Jedná se o ukázkový příklad sugestibilní otázky.

Není bez zajímavosti, že následně, když se matka obviněného ptá, proč se přiznával k něčemu, co nespáchal, Brendan uvedl, že pouze hádal správnou odpověď, doslova „*that's what I do with my homework*“, tedy „*to, co dělám se svými úkoly*.“ Dále policista položí otázku „*co tě*

⁷⁶ Samson J. Schatz, INTERROGATED WITH INTELLECTUAL DISABILITIES: THE RISKS OF FALSE CONFESSION, Stan. L. Rev. 643, [online] Copyright © 2018 by the Board of Trustees of Leland Stanford Junior University [cit.15.06.2018]

přinutil udělat, Brendane? Je to v pořádku, co tě přinutil udělat?“ Otázka směřuje k odsouzenému v daném případě, Brendanovu strýci Stevenu Averymu, který byl odsouzen na doživotí a policista tím chce vyvolat pocit, že Brendan nejednal ze své vůle, ale pouze na základě pokynu svého strýce.

Dále vyslyšající policisté během výslechu, jak je ostatně patrné i z úryvku, stále dokola opakují fráze jako „*pověz nám*“, „*bud' upřímný*“ nebo „*řekni pravdu*“, a to nejčastěji v reakci na Brendanem sdělenou skutečnost, která neodpovídá verzi vyšetřovatelů.

Sečteno podtrženo, policisté nedodrželi povinnou přítomnost zákonného nebo právního zástupce, nezohlednili vysokou míru sugestibility a nižší rozumové vyspělosti vyslyšchaného, pokládali vyslyšchanému nepřipustné otázky, formou výslechu zapříčinili atmosféru neformálního rozhovoru, kdy způsob jednání s vyslyšchaným budí dojem, že po uvedení určitých informací bude moci jít vyslyšchaný domů. Toto je patrné na konci výslechu, ve kterém se vyslyšchaný přiznal ke spoluúčasti na vraždě prvního stupně a kdy se ptá, zda se stihne vrátit do školy. Zároveň před odvedením do zařízení pro mladistvé pokládá policistům otázku, jak dlouho bude zadržení trvat, jestli „*je to na jeden den, nebo...?*“.^{77 78}

Brendan Dassey byl za vraždu prvního stupně, sexuální násilí druhého stupně a hanobení lidských ostatků odsouzen na doživotí s možností podmíněného propuštění v roce 2048.⁷⁹

3.2 Psychologické aspekty výslechu dítěte

Z jakého důvodu je věnována problematice vyslyšání dětí zvýšená pozornost? Jak je již nastíněno výše, osobnost dítěte je velice specifická a společnost má tendenci tuto osobnost chránit ve zvýšené míře. Výslech dítěte je tedy logicky ovládán charakteristikami dětské osobnosti, které vedení výslechu zásadně ovlivňují a určují jeho zvláštní postavení mezi obecnými výslechy, kdy vyslyšchaným je dospělá osoba.

Dětská osobnost je definována několika faktory, a to především již zmíněnou zvýšenou sugestibilitou, eidetismem, specifickými vlastnostmi dětské paměti a zároveň tím, jak dítě ze své pozice vnímá dospělého jako autoritu. Jakékoliv opomenutí těchto skutečností při výslechové situaci může vést nejen k sekundární ale i k primární viktimizaci a zároveň může zásadně ovlivnit

⁷⁷ JJ Slate | Bestselling True Crime Author and Blogger [online]. Copyright © [cit. 07.07.2018]. Dostupné z: http://jenniferjsslate.com/wp-content/uploads/2016/01/InterviewTranscript_3.1.06.pdf

⁷⁸ Brendan Dassey Police Interview / Interrogation Part #1 (Making a Murderer Steven Avery Case) In: Youtube [online]. 28.12.2015, [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NYOaIDxirHE>

⁷⁹ Making a Murderer subject Brendan Dassey appeal case denied by Supreme Court | The Independent. The Independent | News | UK and Worldwide News | Newspaper [online]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/tv/news/brendan-dassey-supreme-court-making-a-murderer-netflix-appeal-case-denied-steven-avery-a8417491.html>

kvalitu výpovědi vyslychaného dítěte a následnou nemožnost použití výpovědi jakožto relevantního důkazu.

Stejně jako je výslech dítěte ovládán specifickými právními a kriminalistickými zásadami (viz kapitola 3.1.3.), můžeme definovat i několik zásad psychologického charakteru, které ovlivňují kvalitu výpovědi a které by měly být při tomto výslechu dodržovány a aplikovány. Jedná se například o vhodné prostředí, ve kterém výslech probíhá, přístup vyslychající osoby a vhodně zvolená taktika.

3.2.1 Vhodné prostředí

Vhodně zvolené výslechové prostředí je zvláště v případě výslechu dětí jeden ze základních úkolů osoby provádějící výslech a právě volbě prostředí by měl vyslychající věnovat zvýšenou pozornost.

Vytvoření vhodného psychologického klimatu během provádění výslechu řadíme mezi základní předpoklad úspěšně vedeného výslechu. Výslechové klima nevytváří nikdo jiný než výslechový orgán, v menší míře osoby zúčastněné na výslechu. Pokud je přítomnost rodiče vzhledem k charakteru případů možná, je na místě, aby tuto přítomnost vyslychající doporučil, případně vyžadoval. Dítě při výslechu hledá bezpečný přístav a tím je zvláště pro mladší děti právě osoba jeho rodiče. Tím, že je při této, pro dítě značně stresové situaci, rodič přítomen, je dítě ve větší psychické pohodě a tato je z hlediska kvality výpovědi klíčová. Zároveň je ale vždy potřeba brát na zřetel, že přítomnost rodiče může zapůsobit zcela opačně, neboť se dítě může bát ztráty lásky rodiče, případně se před rodiči může stydět nebo se obávat následného trestu.

3.2.2 Přístup vyslychajícího

Pro výslech je typická zvýšená psychická náročnost účastníků, ať už je vyslychaný v pozici svědka, oběti, nebo přímo pachatele trestného činu. Psychickou zátěží v tomto smyslu rozumíme „*vnitřní stav člověka, který je buď něčím ohrožován, nebo takové ohrožení očekává a při tom se domnívá, že jeho obrana (...) není dostatečně silná*“.⁸⁰ Mezi nejčastější zdroje psychické zátěže patří osobnost účastníků výslechu, a to ve smyslu trvalých osobnostních prvků nebo momentálního chování osob v dané výslechové situaci. Vyslychající by měl tyto stresogenní faktory včas rozpoznat, a tyto co nejdříve a vhodným způsobem eliminovat.⁸¹

⁸⁰ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu.*, c.d. (pozn. 53), s. 46

⁸¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu.*, c.d. (pozn. 53), s. 36

Lze říci, že osobní působení vyslychajícího vnímají děti velice citlivě. Ve většině případů děti vnímají dospělého (zvláště policistu provádějícího výslech) jako autoritu a často se snaží odpovědět tak, jak si myslí, že by vyslychající chtěl, aby bylo odpovězeno. Z tohoto důvodu je nutné, aby vyslychající pokládal otázky neutrálně, tak aby vyslychanému dítěti nenapovídal nebo dokonce nenaznačoval žádoucí odpověď. Požadavky na verbální i neverbální působení vyslychajícího jsou definovány především požadavkem jednoznačnosti a srozumitelnosti. Vyslychající by se měl v průběhu výslechu průběžně ujišťovat, že dítě rozumí závažnosti situace a co může sdělená informace (zvláště lživá, byť jen za účelem uspokojení vyslychajícího či brzkého ukončení výslechu) způsobit a zda jsou otázky kladeny srozumitelným a k věku dítěte adekvátním způsobem.⁸²

Vyslychající by se měl zároveň vyhnout situování sám sebe do pozice rodiče. Není vhodné, aby dítě na základě jeho výpovědi jakkoliv hodnotil, káral nebo dokonce poučoval o tom, jak se mělo v dané situaci zachovat.⁸³ Po analýze osobnosti vyslychaného osobou vyslychající přichází na řadu volba vhodného psychologického přístupu, a to dle osobnostních specifik. Nejčastějšími metodami formování kontaktu patří taktní, slušné a odměřené chování během celého výslechu, použití empatie, princip pohostinnosti a další psychologické metody přesvědčování a ovlivňování postoje vyslychaného.⁸⁴

3.2.3 Taktika výslechu

Taktikou výslechu rozumíme „*tvůrčí proces založený na výběru a aplikaci vhodných taktických postupů pro dosažení cíle výslechu v konkrétní výslechové situaci*“. Taktické postupy výslechu rozdělujeme na obligatorní postupy, mezi něž patří formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným a analýza výpovědi během výslechu a fakultativní postupy, a to poskytování pomoci vyslychanému při vybavování zdánlivě zapomenutého a působení na vyslychajícího, který vypovídat odmítá nebo vypovídá lživě.⁸⁵

Vhodně zvolená taktika před započítím výslechu je zvláště v případě výslechu dítěte klíčová. Vyslychající musí zhodnotit vlastní postoje k předmětu výslechu a současně zajistit, aby se vyvaroval bezděčné sugesce ze strany dítěte.

Správné formování kontaktu chápeme jako rozhodující prvek, který utváří efektivitu výslechu a který může často stírat chyby, kterých se vyslychající při výslechu dopouští. Součástí

⁸² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, c.d. (pozn. 52), s. 325

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, c.d. (pozn. 52), s. 227

⁸⁴ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*, c.d. (pozn. 45), s. 113

⁸⁵ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*, c.d. (pozn. 45), s. 110 - 111

formování vhodného kontaktu je zejména vhodné výslechové prostředí (tomuto je věnován odstavec výše) a zároveň formování vhodné výslechové situace.⁸⁶ Zároveň musí vyslychající zvolit vhodnou formu seznámení s předmětem výslechu a uvedení procesního postavení vyslychaného.⁸⁷

Analýza během výslechu dítěte probíhá obdobně jako u výslechu dospělých. Analýze podléhá faktický obsah výpovědi ve smyslu porovnávání již zjištěných okolností a důkazů či prověřování rozporů ve výpovědi s ostatními již zjištěnými okolnostmi stejně jako s předešlými výpověďmi vyslychaného. Analýze zároveň podléhá i chování a fyzické projevy vyslychaného, jeho mimika, pohledy, tělesné pohyby a postoje.⁸⁸

V případě, že dítě při výslechu uhýbá a jeho pozornost se soustřeďuje na okolní vlivy (např. k zařízení místnosti), může být unavené, mít emocionální zábrany či nezvládá pokládané otázky intelektově a nepřiměřeně ho zatěžují.⁸⁹ Ve všech případech je na vyslychajícím, aby na situaci adekvátně zareagoval a výslech buď ukončil nebo podmínky vhodně uzpůsobil tím způsobem, aby mohl být dosažen účel a cíl výslechu.

3.3 Zvláštní metody a pomůcky používané při výslechu dítěte

S ohledem na obecné psychologické zvláštnosti dětské osobnosti používají při výsleších OČTŘ speciální pomůcky a speciální výslechové místnosti. Vhodnost použití pomůcek, případně využití prostředí speciální výslechové místnosti je posuzována v rámci syntetické fáze přípravy výslechu, a to v rámci určení místa výslechu.⁹⁰

3.3.1 Speciální výslechové místnosti

Vedle primárního využívání speciálních místností pro děti jsou speciální výslechové místnosti využívány i pro dospělé, často oběti násilné trestné činnosti z řad seniorů či hendikepovaných. Na území hlavního města je v současné době celkem 5 speciálních výslechových místností. Jako pozitivní trend je možno uvést, že jsou tyto místnosti využívány stále častěji a k výslechům dětí v klasických výslechových místnostech dochází již jen zřídka.

⁸⁶ Mezi základní výslechové situace řadíme situaci, kdy vyslychaný může a současně chce vypovídat, dále vyslychaný momentálně nemůže, ale chce podat pravdivou výpověď, vyslychaný může, ale nechce pravdivě vypovídat a konečně vyslychaný nemůže a ani nechce vypovídat

⁸⁷ např. časté přerušování monologické části, špatně formulované otázky či rychlé přecházení mezi otázkami, když vyslychaný nereaguje dostatečně rychle

⁸⁸ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická taktika*, c.d. (pozn. 45), 114

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, c.d. (pozn. 52), s. 333

⁹⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 330

Speciální výslechové místnosti pro děti jsou dalším prostředkem, jak přizpůsobit výslech dětským psychickým potřebám. Zřizování speciálních výslechových místností má za úkol zamezit, nebo pokud možno alespoň minimalizovat, sekundární viktimizaci dítěte. Fenomén dětských výslechových místností pronikl do České republiky v roce 2006, kdy byla otevřena první výslechová místnost v Ostravě (Dětský domov dětí do tří let) a v Praze (tehdejší Správa hl. m. Prahy). Díky tomu, že jsou v místnosti umístěna audiovizuální zařízení při kvalitně provedeném výslechu není nutné tento opakovat a vystavit tak vyslýchaného dalšímu prožívání nepříjemné události. Co se týče požadavků na vybavení těchto místností, můžeme je rozdělit do dvou kritérií, a to interiérové požadavky a technické požadavky.

V oblasti interiérových požadavků je nejdůležitějším kritériem při vybavování a zařizování místnosti schopnost v dětech vyvolat pocit bezpečí, pohody a jistoty. K tomu slouží především barevná výmalba stěn, dětský nábytek, vhodně zvolené hračky atp. Zároveň je však nutné mít na paměti, že přílišná překombinovanost může naopak vést k rozptýlení pozornosti dítěte a ohrozit kvalitu jeho výpovědi.

Technické požadavky souvisí se skutečností, že o výslechu je pořizován audiovizuální záznam, který je možné použít v dalším řízení a není tak nutné dítě vyslýchat znovu. V místnosti mají být umístěny minimálně dvě kamery, z toho jedna detailní, která zabírá osobu vyslýchanou za účelem zkoumání jejích nonverbálních projevů, gest a obdobných reakcí. V praxi je ale využíváno kamer daleko více, a to především proto, aby se předešlo absenci záznamu v případě, kdy se dítě spontánně během výslechu pohybuje po místnosti a vyslychající musí na tuto situaci reagovat a výslech přesunout do jiné části místnosti. Dále jsou kladeny vyšší požadavky na přítomný mikrofon, který musí být schopen zaznamenat i tichý projev u velmi malých dětí.⁹¹

3.3.2 Výslechové pomůcky

Mezi výslechové pomůcky můžeme zařadit obecné prostředky jako jsou fotografie, videozáznamy, náčrtky i speciální pomůcky jako jsou panenky „Jája a Pája“ nebo scénotest. Často jsou využívány i bílé výslechové tabule tzv. flipcharty s barevnými fixy, jejichž použití může být pro dítě

⁹¹ Speciální výslechové místnosti - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 01.05.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>,

Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2018 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 01.05.2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rizeni.aspx>

atraktivnější než obyčejný papír a pastelky. Mezi výslechové pomůcky je možno zařadit víceméně vše, co dítěti pomůže vylicít rozhodné skutečnosti při prováděném výslechu.

3.3.2.1 Scénotest

Scénotest je metoda používaná především v oboru psychiatrie a psychologie jako metoda vývojové diagnostiky, případně jako prostředek psychoterapie. Tato metoda spočívá v sledování jedince při práci s dostupným pomůckami a následném vyvozování hypotéz. Mezi pomůcky používané při této metodě patří především figurky představující nejen osoby, ale i zvířata a jiné objekty. Pozorovanému jedinci se nastíní situace a následně je pozorován při „vytváření scény“. Tento proces je nadále analyzován, a to z hlediska volby konkrétních figurek, symbolismu, asociace atp. Scénotest je hojně využíván v Rakousku a Švýcarsku.⁹² U nás je scénotest využíván v rámci výslechových místností například ve speciální výslechové místnosti Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy v Praze na Perštýně.⁹³

3.3.2.2 „Jája a Pája“

Mezi nejtypičtější a obecně známé výslechové pomůcky patří látkové panenky Jája a Pája. Děti na těchto panenkách názorně, právě prostřednictvím těchto loutek, ukazují skutkový děj, který pro ně může být obtížně slovně vyjádřitelný nebo traumatizující. Dále jsou využívány v případě, že dítě není schopné popsat děj skutku z důvodu nízkého věku nebo mentální indispozice. Pomocí těchto loutek dochází ke zlepšení kontaktu s vyslychajícím policistou, případně jinou vyslychající osobou a výslech se tak stává pro dítě šetrnější, humánnější a méně traumatizující.⁹⁴

⁹² HUMPOLÍČEK, Pavel. Scénotest - příručka pro praxi. Brno: MSD, 2004, s. 1, 4, 7-8, 13, ISBN 80-86633-20-9.

⁹³ Projekt zřízení speciální výslechové místnosti (SVM): [online]. [cit. 29.07.2018]. Dostupné z: <http://www.praha1.cz/praha1/FrontUDDownload.aspx?ID=1319729>

⁹⁴ Jája a Pája - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 29.05.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>

Bližší využití demonstračních pomůcek specifikuje výše zmíněný pokyn policejního prezidenta č. 167/2010 o činnosti na úseku mládeže, konkrétně článek 8. Odstavec 1 stanoví, že „*Při objasňování protiprávních činů páchaných mládeží a na mládeži se využívají demonstrační pomůcky – např. dvojice loutek JÁJA a PÁJA*“. Zároveň mohou být tyto loutky využity i k podání vysvětlení ve všech fázích trestního řízení. Práci s loutkami vykonávají zejména *specialisté a mimorezortní subjekty* (lékař, psycholog, psychiatr, sexuolog apod.) v rámci spolupráce, případně na žádost policejního orgánu.⁹⁵

V současné době jsou stále častěji používány i další lákové panenky, které mají znázorňovat i ostatní členy rodiny a jiné osoby, kdy prostřednictvím loutek dokáže dítě lépe identifikovat například věk pachatele.

3.4 Výslech dítěte a postavení dítěte v trestním řízení některých evropských států a dle unijního práva

V téměř všech evropských státech nalezneme určité nuance mezi trestním řízením proti dospělým a trestním řízením ve věcech mladistvých. Shodně s českou právní úpravou je účelem této specifičnosti ochrana dětí jakožto méně vyzrálých osobností, které zpravidla nedokáží domyslet důsledky svých činů, a to nejen v běžném životě ale i v trestním řízení. Napříč právními řády evropských států, které jistým způsobem upravují řízení ve věcech mladistvých odlišně od řízení proti dospělým můžeme nalézt dva základní způsoby úpravy. Prvním způsobem, často

⁹⁵ Výsledky dětí v trestním řízení - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 17.10.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyslechy-deti-v-trestnim-rizeni.aspx>

označovaným jako tradiční, je stanovení odchylek pro mladistvé v rámci obecných právních předpisů (Česká republika do roku 2003). Druhým typem úpravy je vytvoření speciální samostatné právní normy, která systematicky řízení ve věcech mladistvých upravuje. Okrajově sem můžeme zařadit i další způsob, a to zvláštní řešení kriminálních skutků mladistvých mimo systém trestního práva. Nejčastěji se jedná o řízení v rámci práva rodinného (tento způsob se běžný např. ve Francii).⁹⁶

3.4.1 Výslech dítěte z hlediska evropského práva – Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016

Jedním z posledních počínů evropského práva je Směrnice o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení.⁹⁷ Cílem této směrnice je stanovení minimálních pravidel pro některá procesní práva podezřelých a obviněných nezletilých jak v trestním řízení, tak v řízení o evropském zatýkacím rozkazu, ve kterém je dítě účastníkem. Jedním z konkretizovaných cílů je zajištění adekvátních procesních záruk napříč stádii trestního řízení, které odpovídají specifickým potřebám nezletilých.

Časová aplikace směrnice je dána od okamžiku vzniku podezření nebo obvinění do pravomocného rozhodnutí o vině a trestu soudem, jakož i v řízení o opravném prostředku. Osobní působnost je stanovena pro osoby mladší 18 let (čl. 2), věcná příslušnost je dána pouze v řízeních proti dítěti, které je podezřelé nebo obviněné v trestním řízení, zatčené na základě evropského zatýkacího rozkazu a zároveň za své činy trestně odpovědné.

Mezi základní procesní práva, která směrnice garantuje patří právo na informace (čl. 4 a 5), právo na pomoc obhájce (čl. 6), právo na individuální posouzení a lékařské vyšetření (čl. 7, 8 a 22), právo na ochranu soukromí (čl. 14) a právo na doprovod osoby vykonávající rodičovskou odpovědnost (čl. 15).

Právo na informace dle Směrnice spočívá především v řádném poučení dítěte o jeho základních právech, například právo na obhájce, na seznámení se s obviněním a právo nevypovídat. Dále je zde zakotvena povinnost dítě seznámit s dalším postupem v řízení, právo na vyrozumění osoby vykonávající rodičovskou odpovědnost atp.

Směrnice zajišťuje právo na pomoc obhájce již před započítím výslechu orgánem činným v trestním řízení, přítomnost obhájce při výslechu i nápomoc obhájce dítěti při výslechu samém.

⁹⁶ BRUCKNEROVÁ, Eva. Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 23 – 25 ISBN 978-80-210-7705-8.

⁹⁷ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení

Výjimečnou situací, na kterou Směrnice taktéž pamatuje a se kterou spojuje zvláštní práva dítěte je případ, kdy se dítě z počátku v pozici svědka stane během výslechu osobou podezřelou. V tomto případě je orgán činný v trestním řízení povinen výslech zastavit až do doby, než bude tato skutečnost dítěti sdělena.

Dalším zajímavým specifickým prvkem výslechu dítěte dle článku 9 Směrnice je prioritou audiovizuálního záznamu výslechu, je-li to vzhledem k situaci přiměřené. Pokud není možné audiovizuální záznam pořídít, musí být výslech zaznamenáván jiným vhodným způsobem, například ověřeným písemným zápisem.⁹⁸

3.4.2 Výslech dítěte v právních řádech vybraných evropských států – Francie, Německo

Stejně jako Česká republika jsou Francie i Německo signatáři Úmluvy o právech dítěte z roku 1989, proto najdeme v jejich právních řádech obdobné prvky jako v právním řádu České republiky.

3.4.2.1 Francie

Obecná úprava výslechů v trestním řízení je obsažena ve Francouzském trestním řádu - *Code de procédure pénale*. Co se týče speciálních prvků výslechu dítěte, výslech je v provádění obdobně jako v českém prostředí. Je doporučováno rozdělit výslech do pěti fází, a to kontaktování a budování důvěry, vztah k předmětu výslechu, volné líčení ze strany dítěte, volné převyprávění a dotazování ze strany vyslychajícího a ukončení výslechu. V čl. 706-53 CPP je zakotveno právo dítěte na přítomnost další osoby při výslechu. Nejčastěji se bude jednat o rodiče dítěte nebo jiného rodinného příslušníka, zákon však umožňuje na žádost dítěte i přibrání jiného dítětem zvoleného dospělého.⁹⁹ Co se týče výslechu nezletilého jako svědka, čl. 108 CPP stanoví, že děti mladší 16 let svědčí bez přísahy.

Kdykoli je mladistvý pachatel vyslychán policií, výslech musí být zaznamenán na video a záznam poslán soudu, mladiství zároveň mohou odeprít výpověď, tj. nemusí odpovídat na otázky kladené policií. Dříve než je vzneseno jakékoli obvinění, jsou všichni mladiství podrobena výslechu sociálním pracovníkem, jehož úkolem je sepsání zprávy o sociálním prostředí a možné

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel, POKORNÁ, Andrea. Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 6, s. 131-139

⁹⁹ Berthet Gérard, Monnot Cyrille, « L'audition du mineur victime. Recueil de la parole de l'enfant par la police », *Enfances & Psy*, 2007/3 (n° 36), s. 80-92. DOI : 10.3917/ep.036.0080, [Online]. [cit. 25.02.2019] dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-enfances-et-psy-2007-3-page-80.htm>

budoucnosti mladistvého pachatele. Tato zpráva je předána státnímu zastupitelství spolu s policejní zprávou, aby bylo možno získat přesnější obraz o situaci mladistvého pachatele.¹⁰⁰

3.4.2.2 Německo

Spolková Republika Německo má obdobně jako Česká republika mimo obecného trestního práva i speciální zákon týkající se soudnictví ve věcech mládeže, a to zákon Jugendgerichtsgesetz (JGG).¹⁰¹

Co se týče německé trestněprocesní úpravy ve věcech mladistvých, německý trestní řád speciální ustanovení týkající se výslechu dětí nestanoví. Tuto tvrdost, která by mohla nastat, zmírňují některá ustanovení právě JGG.¹⁰² Konkrétnější vzhled do problematiky vedení výslechu dětí je možné nalézt v Pokynech pro trestní řízení a řízení o pokutách (Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren), které doplňují obecné trestní a správní předpisy. Tyto pokyny nejsou obecně závazné, mají povahu interní směrnice a směřují především k činnosti policistů a státních zástupců. Výslechu dítěte se věnuje čl. 19 (Výslech dětí a mladistvých) a zakotvuje nutnost vyhnout se opakovaným výslechům dětí z důvodu psychického stresu, možnost využití audiovizuálního záznamu, zjištění důvěryhodnosti dětského svědka prostřednictvím rozhovorů s rodiči, učiteli nebo pedagogy. V případě, že tyto rozhovory nedostačují, přizve se psycholog s odborností dětské psychologie.¹⁰³

Policíí jsou využívány i speciální výslechové místnosti přizpůsobené dětem. Podobné místnosti jsou dokonce umístěny i u některých soudů a dětští svědci tak nemusí trávit čas před zahájením jednání v přítomnosti cizích osob.¹⁰⁴

Co se týče výslechu před soudem, výslech dětí provádí zpravidla předseda senátu, zároveň ale může umožnit klást přímé otázky vyslychanému dítěti i ostatním zúčastněným. I v Německu se soud často uchyluje k použití záznamu z výslechu či přímo k výslechu prostřednictvím

¹⁰⁰ MCKEE, J. Y. *Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s.7-8, ISBN 80-7338-012-9.

¹⁰¹ Z hlediska trestní odpovědnosti mluví v § 1 o dvou kategoriích, a to o mladistvých pachatelích tedy dětech ve věku 14 – 17 (Jugendlicher) a mladých dospělých ve věku 18 – 20 let (Heranwachsender).

¹⁰² §§ 43, 48 a 109

¹⁰³ Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren (RiStBV), Allgemeine Verwaltungsvorschrift zur Bundeslaufbahnverordnung. [Online]. Dostupné z: http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_01011977_420821R5902002.htm. [cit. 24.1.2019]

¹⁰⁴ Child-friendly justice Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States, [online], [cit. 25.11.2018] Dostupné z: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf

videokonference ať už z důvodu ochrany oběti před opakováním výpovědi o traumatizujícím zážitku, nebo kvůli tomu, aby se oběť nemusela opětovně setkat s pachatelem.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Criminal proceedings | de.infovictims.dev. Jeder kann Opfer einer Straftat werden! | Infovictims [online]. [cit. 25.11.2018] Dostupné z: http://www.infovictims.de/de_en/criminal-proceedings/overview

4 Výslech dítěte dle jeho postavení v trestním řízení

4.1 Výslech nezletilého v postavení oběti (poškozeného)

Pokud se osoba stane svědkem nebo přímo obětí trestného činu, téměř vždy se jedná o nepříjemný zážitek, který v důsledku může ovlivnit psychiku dospělého člověka i na delší dobu. O to horší následky může mít trestný čin na psychiku dítěte.

Proces, ve kterém se člověk stává obětí trestného činu, označujeme pojmem primární viktimizace, která je definována jako „*újma způsobená pachatelem a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu*“.¹⁰⁶ Trestný čin je pro oběť svévolná, nenadálá a krizová událost. Z pohledu kriminalistiky a trestního práva se spáchání trestného činu stává prvopočátkem často zdlouhavého a vyčerpávajícího procesu, ve kterém oběť vystupuje v roli poškozeného. Právě tento proces bohužel nezřídka vede k tzv. sekundární viktimizaci oběti, kdy dle Čírtkové je sekundární viktimizací „*újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí*“. Příkladem může být reakce okolí oběti nebo projednání věci před soudem. Mezi zdroje sekundární viktimizace řadíme zejména, jak uvádí tabulka níže, reakci rodiny a známých, dále necitlivý přístup znalců a orgánů činných v trestním řízení.

Zdroje	dotčených obětí (v %)
Znalci (zejména z oboru psychologie psychiatrie, gynekologie,	70
OČTŘ (policejní orgány, soudci)	30
Rodina, známí	20

Mezi hlavní důvody, které oběti uvádějí jako zdroj sekundární viktimizace bylo uvedeno neposkytnutí adekvátních informací o trestním řízení, absence zájmu o následné bezpečí oběti, nevhodné místo výslechu nebo nevhodné otázky týkající se sexuálního života oběti.¹⁰⁷

4.1.1 Oběť pojem

Z hlediska trestního práva, kriminologie a kriminalistiky chápeme slovo oběť ve smyslu někoho, komu bylo v souvislosti se spácháním trestného činu nějakým způsobem ublíženo. I z hlediska

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie, c.d. (pozn. 26), s. 189

¹⁰⁷ POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. Trestněprávní revue. 2009, č. 4, s. 113-114

výše uvedených věd se slovo oběť drobně liší. Dle kriminalistiky je obětí „*konkrétní fyzická osoba, která utrpěla v souvislosti se spácháním trestného činu újmu na životě, na zdraví, na majetku, cti nebo na jiných subjektivních právech.*“¹⁰⁸ Z kriminologického hlediska se obětí zabývá pomocná věda nazvaná viktimologie (z latinského slova *victima* – oběť). Viktimologie je považována za součást kriminologie.¹⁰⁹ Trestní řád pojem oběť zná také, ovšem vždy s odkazem na Zákon o obětech trestních činů. TR používá místo pojmu oběť obecně pojem *poškozený*.

V trestním řízení sehrává oběť velice významnou roli ve smyslu zdroje důkazní informace sdělované různými způsoby známé trestnímu řádu, zejména rekognicí, rekonstrukcí ale hlavně svědeckou výpovědí. Je jedním z klíčových zdrojů poznání o trestném činu, často je jediným očitým svědkem události. Na druhou stranu je vždy potřeba zohlednit velmi intenzivní a emocionální vnímání toho kterého skutku ze strany oběti. Nezřídka při vybavování předmětné situace dochází k velkému citovému vypětí a ne výjimečně dochází u oběti k afektům, především strachu a úzkosti. Není překvapením, že tyto emocionální projevy jsou typické u obětí násilných trestných činů. Tyto afekty mohou výrazným způsobem zhoršit kvalitu paměťové stopy a může docházet k tzv. mezerovitému vjemu.¹¹⁰

Obecně platí, že výslech má být proveden tak, aby nebylo nutné tento opakovat a zároveň musí být prováděn zvlášť šetrným způsobem. Formulace otázek má být přizpůsobena věku, zkušenostem a psychickému stavu oběti, a to nejen prostřednictvím vhodných formulací, ale i způsobem položení otázky.

4.1.2 Dítě jako oběť trestného činu

Dítě je dle Zákona o obětech trestných činů vedle osob vysokého věku, mentálně či fyzicky postižených osob a osob, které se staly oběťmi některých vyjmenovaných trestných činů¹¹¹ tzv. zvlášť zranitelnou obětí. Podání vysvětlení a výslech zvlášť zranitelných obětí je upraven v ustanovení § 20 zákona o obětech a osahuje několik důležitých zásad a principů vzhledem k postavení osoby vyslychané.

¹⁰⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 66

¹⁰⁹ NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*, c.d. (pozn. 37) s. 138

¹¹⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 71-72

¹¹¹ Trestného činu, obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku), proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

Dítě v pozici zvláště zranitelné oběti je nutné vyslychat citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Prožití traumatické situace spojené s přítomností při páchání trestného činu zpravidla psychicky zasáhne i dospělou osobu. Psychické následky prožití mezního okamžiku se mnohdy odráží v životě jedince dlouhodobě, nezřídka po celý život. U dětí se navíc dostavuje riziko ovlivnění jeho budoucího psychického i sociálního vývoje.

Zároveň je potřeba učinit veškeré kroky k tomu, aby nešlo k sekundární viktimizaci. Danou úpravu chápeme jako rozšíření obecné zásady individuálního přístupu k oběti a vymezení postavení, které činí oběť zvláště zranitelnou. Mezi tato postavení řadíme osobní charakteristiku oběti, druh a povahu trestného činu a okolnosti při kterých k trestnému činu došlo (může se jednat o čin sexuálně či materiálně motivovaný, roli mohou hrát předsudky, trestný čin spáchaný členem rodiny atp.)

U dětských obětí jsou výše uvedené emocionální stavy způsobené spáchaným skutkem umocněny především s ohledem na věk dítěte a rozumovou vyspělost. Jak uvádím výše, dětská psychika vykazuje značnou míru specifik, zároveň je nutné zohlednit i charakter trestného činu. Například výslech po trestném činu znásilnění bude jinak prožívat šestiletá dívka a jinak dívka šestnáctiletá. I na tyto nuance a individuální prvky případu je nutné brát zřetel, neboť se v obou případech jedná dle dikce zákona o dítě.

Je-li obětí dítě, v přípravném řízení provádí výslech VŽDY osoba k tomu vyškolená. Z této zásady je možné slevit pouze v případě, že se jedná o neodkladný a neopakovatelný úkon a proškolenou osobu není možné k výslechu zajistit.

Výslech se provádí tak, aby nebylo nutné jej znovu opakovat. Pokud je opakování výslechu před stejným orgánem přece jen nutné, provádí výslech zpravidla osoba, která oběť vyslychala již při prvním výslechu.

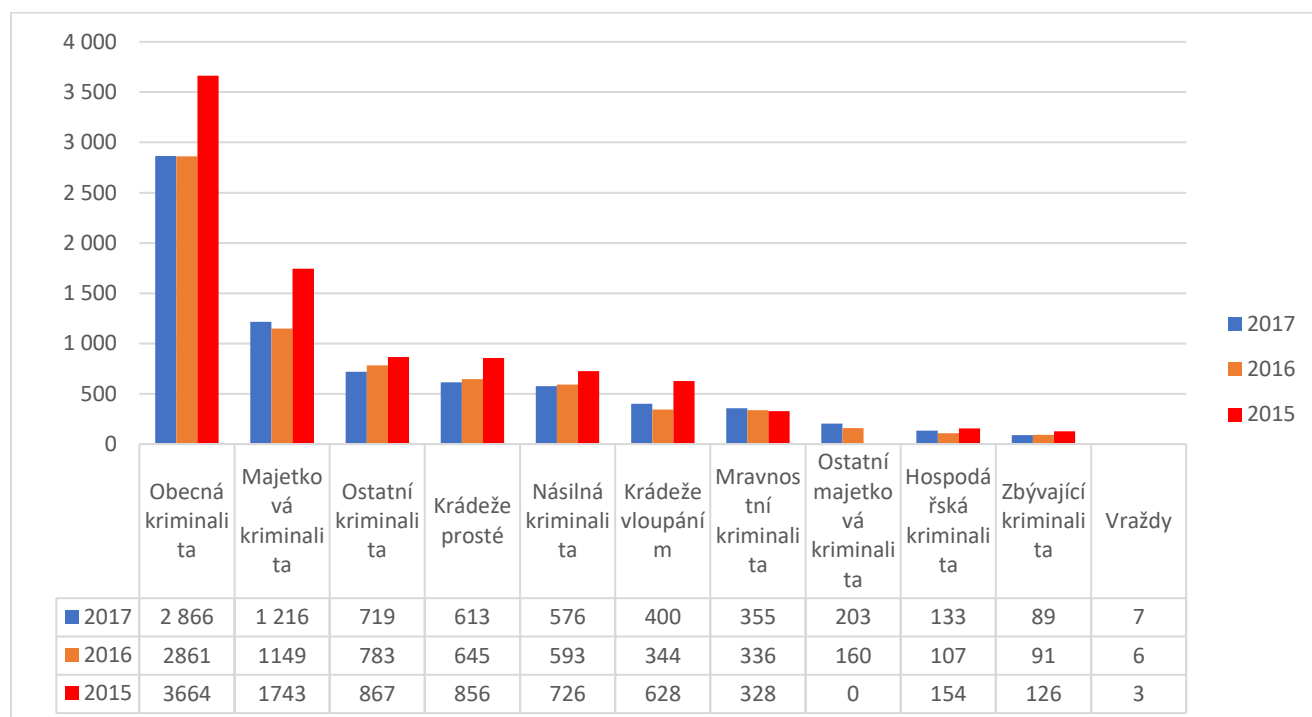
Poslední, ale neméně důležitá, je úprava kontaktu oběti s osobou podezřelou ze spáchání TČ, případně osobou, proti níž se trestní řízení vede. Pokud si oběť bezprostřední vizuální kontakt nepřeje, učiní se potřebná opatření, pokud tomu nebrání objektivní důvody, aby ke kontaktu nedošlo.¹¹²

¹¹² GŘIVNA, Tomáš. § 20 [Podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelných obětí]. In: GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, PRÁŠKOVÁ, Helena, MARVANOVÁ, Hana, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana, SÝKORA, Michal. Zákon o obětech trestných činů. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 140. ISBN 978-80-7400-513-8.

4.2 Výslech nezletilého obviněného

4.2.1 Kriminalita mládeže

Kriminalita mládeže jakožto sociálně patologický jev je z hlediska činnosti státních orgánů jedním ze základních prvků obecné prevence kriminality, kdy je pozornost zaměřena právě na mladistvé pachatele, a to nejen z pohledu represe a restrikce, ale zároveň i pedagogické a psychologické analýzy, jejímž výsledkem je právě přehled preventivních a resocializačních prostředků sloužících jak k ochraně společnosti, tak k ochraně mladistvých delikventů.¹¹³

Výše uvedený graf ukazuje, jaká trestná činnost je nezletilými pachateli páchaná nejčastěji a zároveň ukazuje, že ve všech třech sledovaných letech jsou nejvíce zastoupeny činy, které spadají do tzv. *obecné kriminality*.¹¹⁴ Obecnou kriminalitou rozumíme násilnou trestnou činnost stejně jako jednání vyznačující se vyšší společenskou škodlivostí. Obecná kriminalita se dělí na násilnou trestnou činnost, mravnostní, majetkovou trestnou činnost a trestnou činnost páchanou mládeží i páchanou na mládeží. Jak je z výčtu patrné, jedná se o nejpočetnější oblast souhrnné kriminality.¹¹⁵

¹¹³ NOVOTNÝ, Oto. Kriminologie, c.d. (pozn. 37), s. 377

¹¹⁴ Vybraná data z policejních statistik Kriminalita - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 02.07.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

¹¹⁵ Adresa pro písemný styk: - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 02.07.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/adresa-pro-pisemny-styk-952950.aspx>

4.2.2 Výslech nezletilého pachatele

Jaká jsou vlastně specifika výslechu nezletilého pachatele oproti výslechu nezletilého svědka nebo poškozeného? Odhlédneme-li od diametrálně odlišného postavení v rámci trestního řízení, samotná příprava i průběh výslechu vykazuje určité zvláštnosti.

V první řadě je určující věk dětského pachatele. Pokud se jedná o dítě trestně neodpovědné, tedy mladší 15 let, má výslech především výchovnou funkci, kdy se vyslychající orgán, ať už se jedná o policistu nebo soudce, snaží na vyslychaného pachatele působit výchovně, snaží se docílit u dítěte uvědomění, že se jedná o špatnou věc a v budoucnu by následky mohly být pro dítě fatální ve smyslu hrozby uložení trestu nebo opatření.

Při výslechu mladistvého pachatele trestně odpovědného (tedy ve věku od 15 do 18 let) musí být osoba před samotným výslechem k věci poučena o právu nevypovídat ve smyslu vystavení sebe sama nebezpečí trestního stíhání nebo vědomě nepravdivé nebo neúplné výpovědi.

Př. Protože už je Vám 15 let, jste sám trestně odpovědný, a pokud byste mi tady vědomě lhal, nebo schválně mi něco důležitého zatajoval, mohl byste být sám stíhán pro křivou svědeckou výpověď. Pokud byste někoho schválně nepravdivě označil za pachatele, hrozilo by vám trestní stíhání za křivé obvinění nebo za pomluvu. Rozumíte mi? ¹¹⁶

Před započítím výslechu je zapotřebí získat ucelené a co nejkomplexnější informace o osobě vyslychaného. Tyto informace mají dát ucelený obrázek o úrovni rozumového a mravního vývoje, o sociálním a rodinném prostředí. ¹¹⁷

O výpovědi mladistvého obviněného hovoříme až v momentě, kdy obviněný mladistvý vypovídá před některým z oprávněných OČTŘ a zároveň až po zahájení trestního stíhání. Oprávněným orgánem se v přípravném řízení rozumí policejní orgán určený k úkonům ve věcech mladistvých, případně specializovaného státního zástupce nebo soudce soudu pro mládež, kdy § 41 zároveň predikuje situaci, kdy se jedná o neodkladný a neopakovatelný úkon, kdy může být mladistvý vyslechnut i jiným orgánem, pokud není možné provedení úkonu oprávněným orgánem zajistit (§ 41 odst. 2 ZSVM).

Výpověď obviněného má v rámci trestního řízení dvě roviny. Základně je to jeden z důkazních prostředků, dále slouží jako prostředek obhajoby obviněného.

¹¹⁶ POUČENÍ DÍTĚTE PŘED VÝSLECHEM VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI, c.d. (pozn. 71), s. 20

¹¹⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*, c.d. (pozn. 27), s. 525-526

Způsob provádění úkonů v trestním řízení ve věcech mladistvých, tedy i provádění výsledku upravuje § 41 ZSVM. V odstavci prvním shrnuje obecné zásady provádění úkonů, a to jednání s osobami tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení a zároveň uvádí nutnost šetřit jejich osobnost. Dále stanoví, že při jednání s mladistvými je nutno s přihlédnutím k věku a duševnímu vývoji postupovat tak, aby nedošlo k narušení psychické nebo sociální rovnováhy a byl co nejméně ohrožen jejich vývoj.

Význam a výchovný účel řízení udává již § 1 odst. 2 ZSVM. Účelem projednání skutku či uložení opatření je především prevence dalšího protiprávního konání mladistvého a zároveň aby si obviněný našel společenské uplatnění s ohledem na jeho schopnosti. Zároveň je žádoucí, aby podle svých sil a možností odčinil újmu vzniklou jeho proviněním.

Psychickou a sociální rovnováhou se rozumí co nejmenší zásah do duševního stavu a sociálního prostředí obviněného, a to za účelem minimalizace negativního vlivu na psychiku obviněného a zásah do jeho sociální sféry jak ve smyslu rodinném, tak školním a volnočasovém. Naopak se má soud snažit o posílení vlivů pozitivních.¹¹⁸

Vedle výsledku mladistvého obviněného rozlišujeme další úkony dle TŘ, ve kterých je shodně přítomný požadavek ohleduplnosti a šetření osobnosti vůči vyslychanému mladistvému během provádění výsledku, přestože dotčená ustanovení toto výslovně nezmiňují. Mluvíme zde o přípustné analogii, neboť jde o analogii ve prospěch vyslychaného mladistvého. Prvně se jedná o vysvětlení mladistvého podezřelého podle § 158 odst. 3 písm. a) TŘ, jehož účelem je prověření podaného trestního oznámení, případně jakéhokoliv jiného podnětu k zahájení trestního stíhání, a učinění všech potřebných kroků k odhalení spáchání trestného činu a dopadení pachatele. Zároveň již zde nastupuje realizace práva na obhajobu, neboť vyslychaným může být pachatel trestného činu, respektive provinění. Výsledkem je sepsání úředního záznamu.

Dále se jedná o výpověď zadržného mladistvého podezřelého podle § 76 odst. 3, 5 TŘ, kdy i zde je nutné dbát přiměřeně ustanovení o výsledku obviněného, pokud se vyslychá k obsahu podezření. Výsledkem je protokol o výsledku, společně s protokolem o zadržení, neboť v něm policejní orgán označí místo, čas a bližší okolnosti zadržení a uvede osobní údaje zadržné osoby, jakož i podstatné důvody zadržení. Posledně se jedná o výpověď mladistvého podezřelého ve zkráceném přípravném řízení podle § 179b odst. 3 TŘ, přičemž na postup při výsledku takového podezřelého se přiměřeně užijí ustanovení o výsledku obviněného, přičemž nejpozději na počátku

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 41 [Způsob provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých]. In: ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 391. ISBN 978-80-7400-350-9.

tohoto výsledku je třeba mladistvému podezřelému sdělit, z jakého skutku je podezřelý a jaké provinění je v tomto skutku spatřováno (tzv. sdělení podezření), a proto tato výpověď nahrazuje v podstatě výslech mladistvého obviněného, neboť trestní stíhání se zde zahajuje až doručením návrhu státního zástupce na potrestání soudu (§ 314b odst. 1 věta druhá TŘ).¹¹⁹

4.3 Výslech nezletilého svědka

Výpověď svědka je základním a nejčastějším důkazním prostředkem, jehož účelem je uvést svědectví o skutečnostech, které mohou mít vliv na rozhodování v trestním řízení. Svědek vždy vypovídá o skutečnosti, kterou vnímal vlastními smysly, kterou viděl, slyšel a vnímal.

Obecnou povinnost svědčit má dle § 97 TŘ každý. Každý je tedy povinen se na základě předvolání orgánu činného v trestním řízení dostavit k podání svědecké výpovědi. Z obecné povinnosti svědčit existují výjimky, kdy svědek nemusí, nebo naopak nesmí vypovídat. Svědek „nesmí být vyslechnut o okolnostech týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, které je povinen zachovat v tajnosti, ledaže byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn;“ (§ 99 TŘ). Svědek má naopak právo odepřít výpověď, pokud je „*příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh;*“ Dále je svědkovi umožněno nevypovídat, pokud by svědeckou „*výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci osvojiteli, osvojenici, manželovi, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by pociťoval jako újmu vlastní.*“ Poučení trestně odpovědného nezletilého, který má vypovídat o okolnostech, kterými by si sám mohl přivodit trestní stíhání nebo který má vypovídat o osobě blízké je věnován výklad výše.

V trestním řádu najdeme ustanovení o výslechu dítěte pod § 102. Ne vždy je ale třeba tohoto ustanovení použít. Zásady uvedené v § 102 se užijí pouze v případě, že je výsledkem, a tedy připomenutím předmětné situace, ohrožen duševní a mravní vývoj dítěte. Jistým indikátorem může být rozumová a mravní vyspělost dotyčného, charakter trestného činu nebo zda byla dítěti způsobena hmotná škoda, či nehmotná újma. V tomto směru je na vyslychajícím, aby dané individuálně posoudil a v případě potřeby přizval dětského psychiatra, dětského psychologa,

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. § 57 [Výslech mladistvého]. In: ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 507. ISBN 978-80-7400-350-9.

pracovníka OSPOD či jinou osobu, která je zkušená ve výchově mládeže a danou situaci před započítím výslechu konzultoval.¹²⁰

Níže jsou uvedeny zásady týkající se výslechu nezletilého dle výše uvedeného § 102 TR a vykazující určitá specifika oproti výslechu zletilé osoby:

- šetrné provádění výslechu s ohledem na nepříznivé důsledky oživení okamžiku
- výslech prováděn tak, aby již nebylo potřeba jej opakovat
- přítomnost OSPOD **nebo** jiné osoby mající zkušenost s výchovou mládeže
- možnost (nikoli povinnost) přizvat rodiče

Šetrné provádění výslechu, zamezení nutnosti opakování.

Obdobně jako při výslechu oběti jakožto oběti i zde je potřeba provádět výslech šetrně a s ohledem na psychický stav a mentální úroveň vyslýchaného. Vždy je potřeba individuálně zohledňovat okolnosti, ze kterých pramení nutnost výslechu dítěte, tedy z jakého důvodu je dítě podrobena svědeckému výslechu a na základě tohoto při výslechu postupovat. Základním vodítkem pro postup dle § 102 TR je zodpovězení otázky, zda může výslech o konkrétních skutečnostech, a tedy jejich vybavování, nepříznivě ovlivňovat duševní a mravní vývoj dítěte. Na tuto otázku si odpovídá sám OČTŘ, v nutných případech může i k tomuto rozhodování přibrat pedagoga, dětského psychiatra nebo psychologa či OSPOD.

Výslech musí být proveden tak, aby nebylo nutné tento úkon opakovat. Na tuto zásadu hledíme jako na *výjimku ze zásady ústnosti*, tedy jedné ze základních zásad trestního práva procesního (§ 2 odst. 1 TR). Výslech svědka mladšího 18 let může být proveden znovu pouze v nutných případech, je-li toto nezbytné ke správnému rozhodnutí. Soud se k opakování úkonu uchýlí vždy až po individuálním posouzení případu a důkazní situace. Jedním z důvodů opakování úkonu může být výkon práva obviněného na spravedlivý proces, a to v tom směru, že má obviněný právo navrhnout výslech svědka k podpoře své obhajoby (čl. 6 EÚLP). Zde dochází ke kolizi práva dítěte na zvláštní ochranu a výše zmíněného práva obviněného. Je potřeba říci, že právo na spravedlivý proces není žádným způsobem nadřazeno právu na zvláštní ochranu dětí a nelze se ho dovolávat pouze s ohledem na čl. 6 EÚLP.¹²¹ K danému se vyjadřuje i judikatura Ústavního

¹²⁰ PÚRY, František. § 102 [Výslech dítěte]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1498. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹²¹ PÚRY, František. § 102 [Výslech dítěte]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III., s. 1498,

soudu, kdy v případě kolize dvou základních lidských práv a svobod může dojít k omezení jednoho z nich, a to za zajištění minimalizace druhého z nich.¹²²

Přibrání pracovníka OSPOD, jiné osoby, přítomnost rodiče

Jedná se o obligatorní úkon v případě, že se při výslechu bude vyslychající dotazovat na okolnosti dle § 102 odst. 1 a které mohou ovlivnit duševní a mravní vývoj vyslychaného. Před novelou trestního řádu provedenou zákonem o obětech trestných činů býval místo OSPODu přibrán pedagog.¹²³ Jinou osobou může být například právě pedagog, dětský psychiatr nebo psycholog. Jeho úloha při výslechu je dvojitá, kdy svou přítomností a případnými postřehy přispívá ke správnému vedení výslechu a zároveň je tato osoba schopna posoudit úroveň rozumové a mravní vyspělosti.¹²⁴

Jinak se hledí na přítomnost rodičů vyslychaného dítěte. Přítomnost rodičů, případně jiného zákonného zástupce je fakultativní především z toho důvodu, že nezdědka mohou být sami dotčeni výsledkem trestního řízení, a proto je jejich přítomnost nežádoucí. Na druhou stranu, pokud mohou svou přítomností pozitivně ovlivnit průběh a kvalitu výpovědi, vyslychající orgán je zpravidla k výslechu přizve.¹²⁵

Co se týče svědecké způsobilosti dítěte, věková hranice není dána. Vždy bude záležet na soudu, případně jiném vyslychajícím orgánu, aby v jednotlivém konkrétním případě posoudil tělesný a duševní vývojový stupeň dítěte a dle tohoto rozhodl o způsobilosti svědčit. Při posuzování vždy záleží na době, kdy má dojít ke svědecké výpovědi, nikoliv na době, kdy nastala okolnost, o které má být podáno svědectví.¹²⁶

Jak je uvedeno výše, výslech svědků má v trestním řízení zároveň i úlohu prostředku výkonu práva na obhajobu obviněného. K návrhu provedení výslechu spočívajícího ve výslechu nezletilého svědka jakožto neodkladného a neopakovatelného úkonu se nedávno vyjádřil Vrchní soud v Praze: *Ke střetu práva na obhajobu s právem na zvláštní ochranu dětí*. Ve zmíněném rozsudku se Vrchní soud vyslovil v tom směru, že v případě vyslechnutí dítěte v rámci

¹²² Nález Ústavního soudu Použití důkazu anonymního svědka v rámci trestního řízení ze dne 12. 10. 1994, sp.zn. Pl.ÚS 4/94, č. 214/1994 Sb., N 46/2 Sb NU 57

¹²³ ČÁST DRUHÁ Změna trestního řádu (§ 51) zákona číslo 45/2013 o obětech trestných činů a o změně některých zákonů „V § 102 odst. 1 větě první za středníkem se slovo „pedagog“ nahrazuje slovy „orgán sociálně-právní ochrany dětí“

¹²⁴ PÚRY, František. § 102 [Výslech dítěte]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III, c.d. (pozn. 120), s. 1498.

¹²⁵ FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. Trestněprávní revue. 2014, č. 10, s. 225

¹²⁶ FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení, c.d. (pozn. 125)

neodkladného a neopakovatelného úkonu je třeba bezpodmínečně trvat na provedení výsledku v souladu s § 102 odst. 1 TR a § 158 odst. 9 TR, a to za účasti soudce a orgánu OSPODu, případně jiné osoby mající zkušenosti s výchovou mládeže.

Dále je potřeba, aby byl o výsledku pořízen obrazový a zvukový záznam. Co se týče síly tohoto důkazního prostředku i v případě, že byly splněny všechny výše uvedené podmínky, není možné považovat tento důkaz za jediný nebo rozhodující ve věci posouzení viny obviněného. Takovýto důkaz je potřeba podpořit dalšími, byť nepřímými nebo zprostředkovanými, ale spolehlivými důkazy.¹²⁷

Článek 12 Úmluvy o právech dítěte stanoví smluvním státům povinnost zabezpečit dítěti právo svobodně se vyjádřit ke všem záležitostem, které se ho přímo dotýkají. Zároveň se názoru dítěte musí věnovat „*pozornost odpovídající jeho věku a úrovni*“. Z výše uvedeného důvodu se dítěti „*zejména poskytuje možnost, aby bylo vyslyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímo anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu (...)*“

¹²⁸ Ani toto právo dítěte není bezvýhradné. České soudy se několikrát vyjádřily k účelnosti a vhodnosti uplatnění článku 12 Úmluvy, a to ve smyslu škodlivosti provedení výsledku. Zároveň zmiňují nevyužití výkonu tohoto práva dítětem, případně právo se k dané věci vůbec nevyjádřit.¹²⁹ Obdobně se k dané problematice staví i Soudní dvůr Evropské unie s tím, že je potřeba vždy jednat v nejvlastnějším zájmu dítěte, s ohledem na jeho věk a vyspělost a že tento nejvlastnější zájem dítěte může spočívat i v jeho nevyslechnutí.¹³⁰

Shrnutí této kapitoly spočívá na tezi, že základním rozlišovacím prvkem přípravy a vedení výsledku dítěte je skutečnost, v jaké pozici dítě v trestním řízení vystupuje. Při výsledku dítěte jakožto oběti trestného činu je primárním úkolem vyslyšajícího mimo zjištění relevantních skutečností vedoucí k objasnění trestného činu také skutečnost, že při výsledku musí být postupováno tak, aby nedošlo k sekundární viktimizaci dítěte. Následky nedodržení adekvátního přístupu mohou mít dopad na budoucí život dítěte a zásadně tak ovlivnit jeho názor na spravedlnost a práci nejen policejních orgánů, ale i soudců a státních zástupců.

Při výsledku mladistvého pachatele je nutno posuzovat jednání a osobnost pachatele v maximálních souvislostech. Byl mladistvým trestný čin spáchán z důvodu nudy, aby přilákal

¹²⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 10. 2017, sp. zn. 2 To 79/2017

¹²⁸ Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, Č l á n e k 12

¹²⁹ např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

¹³⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 22. prosince 2010. - Joseba Andoni Aguirre Zarraga proti Simone Pelz. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Oberlandesgericht Celle - Německo. - Věc C-491/10 PPU., 62010CJ0491

pozornost dospělých, nebo jen nedokázal posoudit následky svých činů? Všechny související okolnosti je nutné posuzovat komplexně a tyto při vedení výslechu pravidelně zohledňovat. Současná právní úprava není založena na exemplárním potrestání či vyloučení jedince z běžného života. Trestní řízení, a to včetně osobního přístupu OČTŘ má působit výchovně, zainteresovanými osobami má být reagováno adekvátně v souvislosti se všemi okolnostmi případu a v závislosti na povahu trestného činu. Můžeme brát pozitivně, že závažná násilná trestná činnost, na kterou je nutno reagovat tvrdě není dětmi páchána tak často.

Konečně výslech nezletilého dítěte v pozici svědka trestné činnosti je nutno vést šetrně, ohleduplně, jednoduše tak, aby nedošlo k primární viktimizaci, případně aby nezletilý nelitoval, že se jako svědek přihlásil nebo aby se necítil za trestný čin sám zodpovědný. Zároveň je nutná maximální příprava za účelem zabránění nutnosti opakování provedení výslechu.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo shrnutí specifík výslechu dětí jak z hlediska právního a kriminalistického, tak z hlediska psychologického. Snad v žádné skupině osob není tolik zřejmá souvislost mezi psychologickými, sociologickými a rodinnými aspekty v souvislosti s chováním konkrétního jedince. Zároveň není možné z logiky věci používat stejné metody a postupy při výslechu dětí, jaké jsou využívány během výslechu dospělých. Zásadními rozdíly mezi výslechy dětí a výslechy dospělých jsou především:

VÝSLECH DÍTĚTE	VÝSLECH DOSPĚLÉHO
výslech prováděn ve speciálních výslechových místnostech a za použití výslechových pomůcek	speciální výslechové místnosti, případně výslechové pomůcky, se využívají zřídka (u dospělých je využíváno především u obětí sexuálních trestných činů)
vyžadován citlivý a šetrný přístup	citlivý a šetrný přístup vyžadován pouze obecně
velký důraz na zákaz kápiciozních a sugestivních otázek	sugestivní a kápiciozní otázky obecně zakázané
přítomnost rodiče (jiného zákonného zástupce), zaměstnance OSPOD nebo jiné osoby se zkušenostmi s výchovou dítěte	obecně není vyžadována přítomnost další osoby (s výjimkou nutné přítomnosti advokáta)
výslech prováděn tak, aby nemusel být v průběhu dalšího řízení opakován	není vyloučeno opakování výslechu
zvýšená ochrana soukromí	obecná ochrana soukromí

Jelikož je výslech nejčastěji využívaná kriminalistická metoda získávání poznatků o trestné činnosti, výslechům dětí se nelze vždy vyhnout. Jako klíčové prvky problematiky výslechu dětí bych uvedla důraz na individualitu, zevrubnou přípravu, využívání moderních technologií a poznatků a informovanost.

Každý případ by měl být posuzován individuálně, paušalizování není přípustné právě u dětí, jejichž vývoj je definován velkým množstvím skutečností a nikoli jen věkem. Vždy musí být pamatováno na zhodnocení a posouzení rozumové a mravní vyspělosti. Pokud osoba, která má výslech dítěte provést, není přesvědčená o tom, že je schopná vést výslech odborně a účelně

k naplnění cíle výsledku z důvodu komplikovanosti osobnosti vyslychaného, vždy je možné oslovit odborníka z oboru psychologie či psychiatrie k zpracování znaleckého posudku. Tento odborník může znalecký posudek zpracovat, případně minimálně udělit vyslychajícímu cenné rady a svůj pohled na věc.

Univerzální postupy pro vedení výsledku dítěte jednoduše neexistují. Vyslychající by měl vždy zohlednit všechny dostupné poznatky z pomocných věd, především z kriminalistiky a psychologie a využít moderní technické vymoženosti k zajištění hladkého průběhu výsledku a za účelem naplnění cíle, který si vyslychající před započítím v rámci přípravy dal.

Před každým výsledkem je právě stádium přípravy klíčové. K tomu, aby mohl vyslychající výslech vést adekvátně k povaze věci, která je předmětem výsledku, je potřebné zvolit správnou taktiku výsledku, ujasnit si, zda zvolit občanský nebo formální přístup. Ke stádiu přípravy výsledku je nanejvýš potřebné přistupovat zodpovědně a svědomitě. Zevrubná znalost osoby vyslychané včetně analýzy osobnosti je pro správné vedení výsledku klíčová. Vyslychající musí v průběhu výsledku maximálně přecházet vzniku sugesci na straně dítěte. Jak může být nebezpečné nesprávné vedení výsledku s ohledem na sugesci a mentální vyspělost dítěte, je výše prezentováno případem Brandona Dassyho. Nikdy nemůže vyslychající přistoupit k metodě „*já vím, že jsi pachatel, tady mi to potvrd', podepiš a běž*“, i kdyby byl skálopevně přesvědčen, že má pravdu.

Současná právní úprava upravující řízení proti mladistvým je z mého pohledu s určitými výhradami dostatečná. Jelikož jsou děti specifickou skupinou osob, je nanejvýš vhodné uspořádat normy do samostatné právní úpravy a nikoli jako součást obecného trestního práva. Dalo by se polemizovat, zda není v předpisech ponecháno příliš prostoru pro volbu policejního orgánu či soudu v konkrétních situacích (např. zda by neměly být zákonem stanoveny alespoň minimální profesní a osobnostní předpoklady osoby vyslychající dítě nebo striktní provádění výsledku dětí ve speciálních výsledkových místnostech).

Díky této práci jsem hlouběji nahlédla do problematiky výsledku dětí a do příčinné souvislosti jednání a chování jedince s prostředím a atmosférou, ve které jedinec vyrůstal nebo se stále pohybuje. Věřím, že do budoucna dojde ke zvyšování počtu specializovaných výsledkových místností, zkvalitnění vzdělání orgánů podílejících se na výsledku dítěte a k zjišťování a uplatňování nových vědeckých poznatků týkajících se psychiky dítěte. Stávající situace se dá jistě označit za uspokojivou, nicméně i tak vidím prostor pro zlepšení a větší ochranu budoucích dospělých členů naší společnosti. Jsem přesvědčena, že projevenou lidskost a vstřícnost v mezních situacích, ve kterých se ne vždy ocitli vlastní vinou, nám všem v budoucnu vrátí.

I. Seznam zkratek

CPP	Code de procédure pénale
LZPS	Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Úmluva	Úmluva o právech dítěte
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
JGG	Jugendgerichtsgesetz

II. Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní řízení ve věcech mladistvých ve vybraných státech Evropské unie z pohledu harmonizace evropského práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, ISBN 978-80-210-7705-8.

FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2011, ISBN 978-80-7432-115-3.

MALÝ, Karel. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. V Praze: Karolinum, 2013, ISBN 978-80-246-2117-3.

ADAMOVIČ, Karolína, Antonín LOJEK, Karel SCHELLE a Jaromír TAUCHEN. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2017, ISBN 978-80-7432-749-0.

ADAMOVIČ, Karolína a Ladislav SOUKUP. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. *Dokumenty* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), ISBN 978-80-7380-271-4.

ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. § 109 [Mladiství]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠKVAIN, Petr. *Trestní zákoník (EVK)*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-109-3.

KRÁLÍČEK, Petr. *Úvod do speciální neurofyziologie*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Galén, c2011, ISBN 978-80-7262-618-2.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, ISBN 80-244-0629-2.

PAVLOVSKÝ, Pavel. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. *Psyché* (Grada), s. ISBN 978-80-247-4332-5.

ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha: Karolinum, 1993, ISBN 80-7066-534-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-931-3.

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. *Beckovy mezioborové učebnice*, ISBN 80-7179-878-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Obecná psychologie: dílčí aspekty lidské psychiky a jejich orgánový základ*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016, s. 111-112, ISBN 978-80-246-3268-1.

HELLER, Daniel. *Sociální a pedagogická psychologie*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, ISBN 978-80-7290-680-2.

NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, ISBN 80-7357-026-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-825-8.

STRAUS, Jiří. Kriminální taktika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), ISBN 80-86898-40-7.

ŠIMOVIČEK, Ivan. Kriminální taktika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-343-8.

MYNAŘÍKOVÁ, Lenka. *Psychologie lži*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada), ISBN 978-80-247-5472-7.

PŮRY, František. § 92 [Postup při výslechu]. In: ŠÁMAL, Pavel, BAXA, Josef, GŘIVNA, Tomáš, KRÁL, Vladimír, NOVOTNÁ, Jaroslava, PŮRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád. 6. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, ISBN 978-80-7400-043-0.

PŮRY, František. Sugestivní otázky. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forenzní psychologie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk), ISBN 80-86473-86-4.

SPURNÝ, Joža. Psychologie výslechu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN 978-80-7380-153-3.

HUMPOLÍČEK, Pavel. Scénotest - příručka pro praxi. Brno: MSD, 2004, ISBN 80-86633-20-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profesie. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-2014-2.

GŘIVNA, Tomáš. § 18 [Podání vysvětlení a výslech oběti]. In: GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, PRÁŠKOVÁ, Helena, MARVANOVÁ, Hana, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana, SÝKORA, Michal. Zákon o obětech trestných činů. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-513-8.

ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 41 [Způsob provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých]. In: ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-350-9.

ŠÁMAL, Pavel. § 57 [Výslech mladistvého]. In: ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, SOTOLÁŘ, Alexander, HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠÁMALOVÁ, Milada. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

PŮRY, František. § 102 [Výslech dítěte]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PŮRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena. § 109 [Mladiství]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie, ŠKVAJN, Petr. Trestní zákoník (EVK). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-109-3.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Soud rozhodl o nezletilém vrahovi z Teplic, verdikt je zatím tajný [online]. [cit. 17.07.2018]. Dostupné z: https://www.usti.idnes.cz/soud-nezletily-d-vrazda-trinactilete-divky-v-teplicich-rozsudek-ph2-/usti-zpravy.aspx?c=A170411_115631_usti-zpravy_vac2

Představitost a fantazie. Studium psychologie [online]. Copyright © 2016 Všechna práva vyhrazena [cit. 02.10.2018]. Dostupné z: <https://www.studium-psychologie.cz/obecna-psychologie/10-predstavivost-a-fantazie.html>

Nová zbraň u rozvodů: křivé obvinění ze sexuálního zneužívání dětí - Echo24.cz. Echo24.cz - Názorový deník [online]. Copyright © Echo Media, a.s. [cit. 17.06.2018]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/iSkfn/nova-zbran-u-rozvodu-krive-obvineni-ze-sexualniho-zneuzivani-deti>

Znásilnil bratrance a dvě batolata, jedno nechal u silnice. Soud mu potvrdil 17 let Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 10.07.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/443881-znasilnil-bratrance-a-dve-batolata-jedno-nechal-u-silnice-soud-mu-potvrdil-17-let.html>

A Journey Through the Tangled Case of the Central Park Jogger [online]. [cit. 17.07.2018]. Dostupné z: <https://www.villagevoice.com/2002/11/19/a-journey-through-the-tangled-case-of-the-central-park-jogger/>

Výsledky dětí v trestním řízení: ZVEŘEJNĚNÉ INFORMACE 2016 [online]. 11.11.2016 [cit. 13.04.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyslechy-deti-v-trestnim-rozeni.aspx>

Speciální výslechové místnosti - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 01.05.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-severomoravskeho-kraje-zpravodajstvi-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>,

Standard vybavení speciální výslechové místnosti pro dětského účastníka trestního řízení - Ministerstvo vnitra České republiky. Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky [online]. Copyright © 2018 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 01.05.2018]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/standard-vybaveni-specialni-vyslechove-mistnosti-pro-detskeho-ucastnika-trestniho-rozeni.aspx>

Jája a Pája - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 29.05.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>

Adresa pro písemný styk: - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 02.07.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/adresa-pro-pisemny-styk-952950.aspx>

INSIDER [online], [cit. 28.04.2018]. Dostupné z: <http://www.thisisinsider.com/making-a-murderer-season-two-developments-2018-3>

Making a Murderer subject Brendan Dassey appeal case denied by Supreme Court | The Independent. The Independent | News | UK and Worldwide News | Newspaper [online]. [cit. 17.07.2018]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/tv/news/brendan-dassey-supreme-court-making-a-murderer-netflix-appeal-case-denied-steven-avery-a8417491.html>

Berthet Gérard, Monnot Cyrille, « L'audition du mineur victime. Recueil de la parole de l'enfant par la police », *Enfances & Psy*, 2007/3 (n° 36), s. 80-92. DOI : 10.3917/ep.036.0080, [Online]. [cit. 25.02.2019] dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-enfances-et-psy-2007-3-page-80.htm>

Richtlinien für das Strafverfahren und das Bußgeldverfahren (RiStBV), Allgemeine Verwaltungsvorschrift zur Bundeslaufbahnverordnung . [Online]. Dostupné z: http://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_01011977_420821R5902002.htm. [cit. 24.1.2019]

Child-friendly justice Perspectives and experiences of children involved in judicial proceedings as victims, witnesses or parties in nine EU Member States, [online], [cit. 25.11.2018] Dostupné z: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf

eidetická vloha - ABZ.cz: slovník cizích slov. ABZ.cz: slovník cizích slov - on-line hledání [online]. Copyright © [cit. 02.10.2018]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/eideticka-vloha>

Criminal proceedings | de.infovictims.dev. Jeder kann Opfer einer Straftat werden! | Infovictims [online]. [cit. 25.11.2018] Dostupné z: http://www.infovictims.de/de_en/criminal-proceedings/overview

Rodina – Sociologická encyklopedie. [online]. [cit. 25.02.2019] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

3. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 22/1931 ze dne 11.3.1931 o trestním soudnictví nad mládeží

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Zákon č. 2/1993 Sb. - Listina základních práv a svobod

SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení

4. Seznam odborných článků

VÁLKOVÁ, Helena. Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti. Právní rozhledy. 1997, č. 6, s. 289 - 294)

KONEČNÁ, Tereza. Role psychologa při výslechu svědka. Trestněprávní revue. 2016, č. 3, s. 64-69

DĚČEK Milan, Bezbrannost a závislost u mravnostních deliktů, Kriminalistický sborník, Praha: Kriminalistický ústav Praha Policie ČR, 3/2017, s. 45 - 48

PAMĚŤOVÉ STOPY V KRIMINALISTICKÉ TEORII A FORENZNĚ PSYCHOLOGICKÝCH APLIKACÍCH in: Soudní inženýrství: časopis pro soudní znalectví v technických a ekonomických oborech, Brno: Cerm, ISSN 1211-443X

SOTOLÁŘ, Alexandr, Ochrana soukromí mladistvých a dětí mladších patnácti let v řízení podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže – 1. část, Právní rozhledy 2004 č. 7, s. 237

ŠÁMAL, Pavel, POKORNÁ, Andrea. Ke směrnici o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení. Trestněprávní revue. 2017, č. 6, s. 131-139

POLMOVÁ, Olga. Právo oběti trestné činnosti na citlivé zacházení. Trestněprávní revue. 2009, č. 4, s. 113-114

Samson J. Schatz, INTERROGATED WITH INTELLECTUAL DISABILITIES: THE RISKS OF FALSE CONFESSION, Stan. L. Rev. 643, [online] Copyright © 2018 by the Board of Trustees of Leland Stanford Junior University [cit.15.06.2018]

Práva a ochrana práv svědka. Nejvyšší státní zastupitelství [online]. Copyright © 2003 [cit. 30.04.2018]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/prava-a-ochrana-prav-svedka>

FRYŠTÁK, Marek. Procesní postavení svědka (poškozeného) a jeho výslech v přípravném řízení. Trestněprávní revue. 2014, č. 10, s. 225

5. Seznam použité judikatury

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1020/2014-II.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 10. 2017, sp. zn. 2 To 79/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 22. prosince 2010. - Joseba Andoni Aguirre Zarraga proti Simone Pelz. - Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce: Oberlandesgericht Celle - Německo. - Věc C-491/10 PPU., 62010CJ0491

Nález Ústavního soudu Použití důkazu anonymního svědka v rámci trestního řízení ze dne 12. 10. 1994, sp.zn. Pl.ÚS 4/94, č. 214/1994 Sb., N 46/2 SbNU 57

6. Seznam ostatních zdrojů

LOVASOVÁ, Lenka. Rodinné vztahy. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 5, ISBN 80-86991-66-0.

KANITZ, Anja von. Umění úspěšné komunikace: jak uspět v každém rozhovoru. Praha: Grada, 2005. Poradce pro praxi, s. 44, ISBN 8024712229.

MCKEE, J. Y. Systémy trestní justice v Evropě a Severní Americe. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci), s. 7-8, ISBN 80-7338-012-9.

Projekt zřízení speciální výslechové místnosti (SVM): [online]. [cit. 29.07.2018] Dostupné z: <http://www.praha1.cz/praha1/FrontUDDownload.aspx?ID=1319729>

Vybraná data z policejních statistik Kriminalita - Policie České republiky. Úvodní strana - Policie České republiky [online]. Copyright © 2018 Policie ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 02.07.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

JJ Slate | Bestselling True Crime Author and Blogger [online]. Copyright © [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: http://jenniferjsslate.com/wp-content/uploads/2016/01/InterviewTranscript_3.1.06.pdf

Brendan Dassey Police Interview / Interrogation Part #1 (Making a Murderer Steven Avery Case) In: Youtube [online]. 28.12.2015, [cit. 07.05.2018]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NYOaIDxirHE>

POUČENÍ DÍTĚTE PŘED VÝSLECHEM VE SPECIÁLNÍ VÝSLECHOVÉ MÍSTNOSTI, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR, r. 2017

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, Článek 12

III. Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá popisem specifických prvků vyskytujících se při výslechu dětí. Jedná se o prvky jak právní, tak psychologické a zároveň zhodnocení jejich vzájemného propojení.

Úvod je zaměřen na obecnou, historicky zakotvenou ochranu dítěte a osobní několikaletou zkušenost v rámci práce s dětmi. Zároveň je zmíněn vývoj v metodách výchovy, který souvisí mimo jiné i s liberalizací společnosti.

První kapitola textu se věnuje osobě dítěte, jeho právnímu postavení z historického hlediska a především historii výslechu, dále vývojové periodizaci, která je dle Václava Příhody dělena do 7 období. Podrobněji je rozebráno období prvního a druhého dětství, pubescence a adolescence. V této kapitole je dále věnován prostor faktorům, které mládež ovlivňují. Mezi tyto faktory patří rodina, školská zařízení a jiné dětské skupiny.

Hlavním tématem kapitoly druhé je nastínění základních rysů výslechu dle současné kriminalistické teorie. Pozornost je věnována jak obecnému rozdělení výslechu, tak jeho přípravě a rozdělení do stádií, které teorie rozlišuje.

Kapitola třetí společně s kapitolou čtvrtou jsou stěžejní částí práce. Nejprve jsou popsána obecná východiska výslechu dítěte, zásady uplatňované při výsleších, specifické oblasti výslechu, povaha kladených otázek a osobnost vyslychajícího. Stručně je nastíněna úprava výslechu ve dvou evropských státech, Francii a Německu, kde můžeme pozorovat některé shodné rysy s platnou právní úpravou na našem území.

Čtvrtá část je věnována zvláštnostem výslechu dítěte dle jeho postavení v rámci trestního řízení. Zohledňuje nuance mezi výslechem dítěte v pozici oběti, v pozici mladistvého pachatele a v postavení svědka.

V závěru jsou shrnuty základní body práce včetně tabulky porovnání výslechu dětí a výslechu dospělých a zdůrazněna role prevence kriminality mládeže v rámci různých profesí spojených s výchovou mládeže.

Klíčová slova: dítě, výslech dítěte, trestní řízení

IV. Summary

This thesis deals with legal elements of a child interrogation and psychological elements of this interrogation as well. This thesis deals both legal and psychological elements and, at the same time, a comprehension of their interconnection.

Introduction part is focused on general, historically embedded child protection and personal experience over several years in working with children. At the same time, the development of methods of education is mentioned, which is connected, among other things, with the liberalization of society.

The first chapter of the text is devoted to the personality of the child and their legal status from the historical point of view, as well as the developmental periodization, which is according to Vaclav Příhoda divided into 7 periods. In more detail, is presented the first and second childhood period, puberty and adolescence periods are analyzed as well. This chapter also focuses on the factors that influence youth. These factors include family and related heredity, school facilities, and other child groups.

The main theme of chapter two is to outline the basic features of interrogation according to current criminological theory. Attention is paid to both the general distribution of interrogation and its preparation and division of its stages, which is distinguished by theoretics.

Chapter three, along with chapter four, is a crucial part of the work. Firstly, the general points of the questioning of the child, the principles used in the interrogations, and the specific areas of questioning, in particular the nature of the questions and the personality of the interrogator, are described. The thesis briefly outlines the two European states France and Germany, where we can observe some identical features with valid legal regulations in our country.

The four part is devoted to the peculiarities of interrogating the child according to their position in criminal proceedings. It takes into account the nuances between the questioning of the child in the position of the victim, the position of the juvenile offender and the position of the witness. This section ends with a comparison table for children's interrogation and adult interrogation.

In conclusion, the main points of work are summarized and the role of the prevention of juvenile delinquency in various professions related to youth education is emphasized.

Key words: child, child interrogation, criminal proceedings

Překlad názvu diplomové práce do anglického jazyka/ Translation of the Title of Master Thesis into English: Peculiarities of child interrogation